

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Första kammaren.

Nr 26.

Lördagen den 4 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 26 nästlidne april.

Sedan anmält blivit att advokaten Jonas Eliel Löfgren, vilken den 17 mars 1937 förordnats att vara en av kommitterade till tryckfrihetens vård, den 8 april 1940 avlidit, samt riksdagens första kammare i anledning därav beslutit, att en kommitterad i den sålunda uppkomna ledigheten skulle utses, företog kammaren för nämnda ändamål val av tolv valmän; och befunnos efter valförrättningens slut därtill hava blivit utsedda:

herr Andrén	med 69 röster,
» Bergman	» 69 » ,
» Björck	» 69 » ,
» Björnsson	» 69 » ,
» Bodin, Gunnar,	» 69 » ,
» Gabrielsson	» 69 » ,
» Gustafsson, Per,	» 69 » ,
» Pauli	» 69 » ,
» Velandér	» 69 » ,
» Wagnsson	» 69 » ,
» Västberg	» 69 » ,
» Åkerberg	» 69 » .

Anställdes val av tre suppleanter för de av kammaren utsedda valmän, vilka skola äga att i ledigheten efter advokaten Jonas Eliel Löfgren utse en kommitterad till tryckfrihetens vård; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit till suppleanter utsedda:

herr Olsson, Karl Johan,	med 49 röster,
» Persson	» 49 » ,
» Herlitz	» 49 » ,

sedan ordningen dem emellan blivit genom lottnings bestämd.

Uplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet ankomna

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 4 maj 1940.

Till justitiedepartementet hade från länsstyrelsen i Värmlands län den 3 maj 1940 inkommit en den 30 april 1940 dagtecknad riksdagsmannafullmakt av innehåll, att, sedan yrkesunderinspektören G. A. Strömberg i Karlstad blivit för Värmlands läns valkrets utsedd till ledamot av riksdagens första

kammare för en tid av åtta år, räknade från och med den 1 januari 1934, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 26 § första stycket lagen om val till riksdagen stationsförmannen Johannes Pettersson i Kil blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari 1942.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till första kammaren.

I ämbetet:
C. G. Bruno.

Ang. remiss
av motionen
1: 204.

Föredrogs herr *Lindhagens* motion, nr 204, om världsfredens och den internationella rättsordningens program samt svensk propaganda för den varaktiga freden.

I denna motion hade motionären anfört bland annat följande:

»Med hänsyn till de under 1940 års riksdag timade händelser har mig redan berättigats väcka utrikespolitiska motioner efter ordinarie motionstid. Nu har även tillkommit ödets slag över Danmark och Norge. I skrivelse till utrikesnämnden har jag underrättat att det kunde förväntas en sammanfattning och ytterligare motivering till yrkanden om en skandinavisk numera till det ensamma fria kulturlandet Sverige begränsad framställning till regeringen att vid sidan av och utöver Sveriges försvarsberedelser vårt land jämväl framträder med propaganda i världens stater för en världssamling kring en internationell rättsordning och därpå uppbyggd varaktig världsfred.»

Motionen slutade med en hemställan, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t äska att — utöver vårt värnande av Sveriges frihet och oberoende med vapenmakt — tillika propagerades utåt i alla länder för världsfreden och i sådant syfte av Sverige verkades för:

1:o) att rustningarnas och krigens djupgående orsaker uppfördes på de internationella dagordningarna;

2:o) att dessa orsaker därvid till en början åtminstone nämndes vid namn, nämligen till antalet fem 1) språkförobustringen, 2) nationalitetsförtrycket, 3) ekonomiskt kaos, 4) överbefolkning och 5) en övermaterialiserad tids förakt för de andliga värdena;

3:o) att ett neutralt världsspråk vid sidan av modersmålen och nationernas självbestämmanderätt i alla världsdelar komme till stånd genom internationell lag och därmed även banade nya utvägar för bemästrandet av de övriga tre krigsorsakerna;

4:o) att en tredje världsfredskongress, exempelvis i Haag eller Rom, eventuellt sammankallades för diskussion och beslut om den varaktiga världsfredens närmaste problem, såsom i motionen 123 bland annat redan påyrkats.

Sedan denna hemställan uppläst, anförde herr **talmannen**: Då i avseende på förevarande, efter den ordinarie motionstidens utgång avgivna motion icke föreligger någon sådan omständighet, som grundlagsenligt berättigar till dess väckande, får jag med stöd av § 55 riksdagsordningen förklara mig förhindrad att framställa proposition på motionens remitterande till utskott.

Herr **Lindhagen**: I § 55 riksdagsordningen heter det bland annat: »I frågor, som röra någondera kammaren enskilt, samt i frågor, som av redan

Ang. remiss av motionen I: 204. (Forts.)

inom någondera kammaren fattat beslut eller annan under riksdagen inträffad händelse omedelbarligen föranledas, må motion framställas, så länge riksdagen är samlad.» *Det timade världskriget, dess dagliga utvidgning med ökade bekymmer och äventyr för Europa och icke minst Sverige är väl en sådan inträffad händelse, så det förslår.*

Tidigare ha av mig nyligen efter ordinarie motionstids utgång väckts två motioner, som av talmannen med kammarens tillstånd remitterats till utskott på grund av denna bestämelse. Men dessa motioner hänga nära samman med vad jag nu yrkat. Jag kan därför inte förstå, att herr talmannen nu desavouerar sig själv totalt, då han ju tillät remiss de föregående gångerna.

I den ena av dessa tidigare motioner, nr 172, yrkades, att riksdagen — med anledning av de under riksdagen timade skickesediga händelserna — ville hos Kungl. Maj:t begära, för det första ett nordiskt fredsförbund vid sidan av tanken om ett nordiskt försvarsförbund, för det andra utbyggnad av världssamlingen för fred vid de två Haagkonferenserna 1899 och 1907 samt i Paris-Kelloggspakten av 1928, för det tredje ett sammanträffande mellan Nordens, eventuellt Skandinavians parlament och regeringar in pleno för att rådgöra om gemensam välfärd och för det fjärde en vädjan till övriga neutrala folk och stater i skilda världsdelar om anslutning till Nordens, eventuellt Skandinavians förenämnda världsappell för fredens idé och oavlätlig medling i det stora kriget.

Den andra motionen, nr 195, som jag på grund av § 55 riksdagsordningen fått väcka efter motionstidens utgång, avser de svenska malmfyndigheterna och efterfrågar en lagstiftning med förklaring, att de svenska malmfyndigheterna, som ju föranlett den dansk—norska krisen, stå till buds endast för fredliga behov i världen, men för krigsrustningsändamål blott för stärkande främst av Nordens och Skandinavians försvarsbehov, eventuellt andra neutrala småstaters enahanda behov, med förbehåll om kontroll i de senare speciella fallen. Vidare beröras vissa ekonomiska undersökningar, såsom en följd av ett sådant beslut.

Nu har i den nya motionen påyrkats vad som här nyss lästes upp. Jag förstår mycket väl, att hade talmannen konsekvent medgivit remiss även i detta fall som i de två andra, så kommer kammaren nog att även nu följa talmannen i denna omsvängning från tidigare färska prejudikat. Kammaren känner ju ej till motionen och ett flertal sympatiserar förmodligen icke heller med de hastigt upplästa yrkandenas allmänna inriktning. Jag är emellertid så gammal i gården att jag ej fallit till föga för dagens ensidiga upprustning, utan måste vidhålla min gamla ståndpunkt att *upprustningen måste kompletteras med propaganda i handling även för fredens idé och dess förutsättningar*. Kammaren medgav vid de två föregående tillfällena, att liknande motioner med enahanda kausalsammanhang finge framställas.

Herr talmannen yttrade, att han finge uppmana herr Lindhagen att hålla sig till det ämne, som nu föreläge till behandling.

Herr Lindhagen fortsatte: På denna erinran från talmannen ber jag få erinra, att ämnet är också mitt och att jag just håller mig till detsamma. Varje riksdagsman är för övrigt i riksdagsordningen till skydd mot talmäns förhastanden tillförsäkrad rätt att *fritt* yttra sig i ärendena och över lagligheten om allt som i kammaren förekommer. Jag nödgas därför be herr talmannen att också hålla sig till grundlagen.

Motionen enligt sin sammanfattande rubrik gäller »världsfredens och den internationella rättsordningens program samt svensk propaganda för den varaktiga freden».

Ang. remiss av motionen I: 204. (Forts.)

Millionerna i världen hoppas nu mer än någonsin på världsfredens idé. De vilja att det någon gång skrides till handling. De äska, att man skall inlåta sig på rustningarnas och krigens djupgående orsaker. De fordra att dessa till en början åtminstone nämnas även officiellt vid namn och att sedan även botemedlen uppföras till diskussion på de officiella dagordningarna och leda till ett beslut partiellt eller i sammanhang på en världsfredskongress. I motionen har jag redan räknat upp dem — *språkförbistringen, nationalitetsförtrycket, ekonomiskt kaos, överbefolkning och en övermaterialiserad tids förakt för de andliga värdena* — och sålunda upptecknat vilka de äro enligt sakens natur, historiens berättelser och samtidens erfarenheter. Det förekommer således i denna motion en sammanhängande motivering för hur ett världsprogram bör utformas och dess konsekvenser. Och då det väl inte kan vara meningen, att vi inför en sådan kallelse böra göra något harsprång undan innebörden i ett sådant förhävande i fruktan för någon stormakts förolämpande, har i motionen slutligen återgivits vad det andligen gäller med åberopande av Svenska fredskongressens i Varberg år 1915 på mitt förslag antagna inledande resolution. Det heter där: »*Kongressen kräver, att samverkan mellan nationerna regleras av andra synpunkter än det ständiga hotets. Kongressen vill i stället hava uttalat, att vi böra känna varmt med alla folk, med deras lika rätt att leva i solen samt med de stora egenskaper, som äro deras särskilda egenart. Vi behöva för kulturutvecklingen de latinska folkens klarhet och livliga intelligens; vi behöva den germanska rasens organisatoriska kraft i tanke och handling; vi behöva den sammansmältning av dessa egenskaper som finnes hos den anglosachsiska rasen; vi behöva de slaviska folken med deras rika anlag; vi behöva de mongoliska folken, som under årtusenden byggt sin kultur på jord och arbete. Vi behöva alla utvecklingsmöjliga folks individualiteter.*»

Det vore väl framsynt av ett neutralt land som Sverige att med denna välgång till stridande stormakters goda egenskaper begära, att i stället för att sprida död och ekonomisk ragnarök de fångade sitt förnuft och inlåto sig på diskussion om att lösa världens tvistigheter med ett konstruktivt och fredligt uppdragande av konturerna för en human världsfred. Detta betonades även vid senaste svenska första maj-demonstration i Spånga invid huvudstaden. Det var nog enda platsen där utsikterna till och samhörigheten med mänskligheten beaktades. Mötet höjde enstämmigt ett fyrfaldigt leve för *Sveriges frihet, fred och oberoende samt nationernas självbestämmanderätt i alla världsdelar*. Däri inbegreps sålunda ett uttalande även för Danmark och Norge. Därefter antogs som sig bör även samlingsresolutionen om »frihet och oberoende för Sverige».

Nu går det en våg av patriotism över länderna. Det heter Tyskland över allt annat. Det engelska imperiet har ungefär samma motto, fransmännen också — alla stormakter ha det. Och nu komma vi svenskar och proklamera »Sveriges frihet och oberoende». Den stolta inställningen som neutral stat förpliktar till framsyn jämväl mot mänskligheten och denna vägs mäktiga självbevarelse för alla. Just nu är denna besökelsens tid inne för svenskarna.

Det är inte skrivet något så uttömmande och sammanfattande i mina föregående motioner som i den nu debatterade.

Motionen är väckt å *det svenska fredsfolkets vägnar*. Den här framlagda utsikten över ämnet har sin utstyrsel med åtskilliga tillägg sedermera från en kallelse den 6 mars 1940 till Norrköping för att tala om den i dessa tider nästan bortglömda fredens idé. Det var för bedrövligt, skrev man, att överallt på arbetsplatser och fabriker stod det bara stora anslag: »Lär Eder att skjuta!»

Ang. remiss av motionen I: 204. (Forts.)

Det är för litet tyckte fredsfolket i staden. Och så kom en inbjudan från flera organisationer. Talet fick ett hövligt bemötande i alla partiets tidningar.

Tiden kallar oss i sanning att komma icke blott med önskingar om fred. Det vill till att *avslöja dess förutsättningar*, med en konstruktiv plan för den humana internationella rättsordningen och korstågen för den varaktiga fredens tillblivelse.

Nu lät herr **talmannen** klubban falla och anförde: Jag får erinra talaren om att det här gäller motionens grundlagsenlighet eller icke och ej något diskuterande av innehållet i motionen.

Ordet lämnades härefter till herr **Björkman, Gustaf Adolf**, som yttrade: Herr talman! Herr Lindhagen talade om några motioner, som av honom blivit avgivna efter den ordinära motionstidens utgång och som remitterats till utskott. Jag anser, att vi nu endast ha att tala om huruvida den motion, som här föreligger, är av beskaffenhet att kunna remitteras eller icke. Det gäller, huruvida motionen angår en fråga, som ansluter sig till någon under riksdagen inträffad händelse och är omedelbarligen föranledd därav.

I den nu föreliggande motionen har det påpekats, att det med hänsyn till vissa under 1940 års riksdag timade händelser varit möjligt för herr Lindhagen att komma med motioner efter motionstidens utgång. Vad emellertid denna motion beträffar, är det därjämte åberopat, att nu har även tillkommit »ödets slag över Danmark och Norge». Detta ödets slag, eller denna »händelse» för att tala med riksdagsordningens ord, synes mig icke vara av avgörande betydelse som grund för de i motionen framställda yrkandena, och därför menar jag, att denna motion icke kan anses vara omedelbarligen föranledd av någon händelse, som har inträffat.

Jag ber därför att få hemställa, att kammaren måtte godkänna herr talmannens vägran att framställa proposition å remiss av nu föreliggande motion.

Herr Lindhagen: Björkman som domare synes mig böra förstå, hurusom det hör till ämnet, att tidigare två motioner remitterats på samma grund som denna till utskottsbehandling. Vi böra väl ej locka riksdagen att fatta stridiga beslut. Det gäller nu ej »bara» denna motion utan en likvärdig princip. Min nu behandlade motion bygger på samma allmänna krigstilldragelser.

Att i motionen åberopats att nu ytterligare tillkommit »ödets slag över Danmark och Norge» är icke anført, som talaren höll före, såsom enda motiveringen för motionens upptagande. Den skulle ha väckts såsom en oundviklig utveckling och systematisering av andra yrkandet i motionen 172 även om detta ej inträffat.

Hade åter detta öde ensamt inträffat skulle motionen med lika fog framförts av mig, som intresserat mig under långa tider för både skandinavismen och världsfreden. Att denna fruktansvärda tilldragelse ej skulle vara en tillräcklig tilldragelse för att motionera om världsfreden upprör mig. Jag tycker talaren borde nästan skämmas. Så våldsamt är nämligen min kärlek till de båda broderfolken.

Statsministern yttrade sig i sitt majtal på Gärdet ännu positivare om vår medkänsla med Danmark och Norge. Varför skall inte en riksdagsman få göra det också i riksdagen? Jag frågar det, grundlagstolkare! Nej, vad som här ligger bakom på djupet är nog olika politiska åskådningar.

Herr talman! Jag känner mig i detta fall stå på lagens mening och grund, till skillnad från talmannen och den siste talaren, och hemställer sålunda om

Ang. remiss av motionen I: 204. (Forts.)

remiss av motionen till vederbörligt utskott, detta så mycket mer som det redan finnes två prejudikat.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Jag hade icke vidare tänkt taga till orda, ej ens när herr Lindhagen tillät sig säga, att jag borde skämmas för mitt motiverade yrkande, men jag vill dock för herr Lindhagen förklara, att det icke är någon skillnad i politisk åskådning, som gör, att jag i detta fall går herr Lindhagens intressen emot, utan för mig har det gällt på vilket sätt man opartiskt bör tolka grundlagen, och jag anser mig här ha framfört vägande skäl att tolka den så som jag gjort.

Herr Lindhagen: Herr Björkman åberopade som huvudsakligt skäl för sitt yrkande, att jag nämnt ett par ord om Norge och Danmark. Var god och kom ihåg, det var icke alls mitt enda skäl.

Med anledning av herr Lindhagens yrkande, att proposition skulle framställas på remiss till utskott av ifrågavarande motion, tillsporde herr talman nu kammaren, huruvida densamma godkände herr talmannens propositionsvägran; och förklarade herr talmannen sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given värsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner herr talmannens vägran att framställa proposition på remiss till utskott av herr Lindhagens ifrågavarande motion, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, påyrkar kammaren proposition på motionens remitterande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lindhagen* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 0.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedan överläggningen härefter förklarats slutad, lades den förevarande motionen till handlingarna.

Vid föredragning av statsutskottets utlåtande nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens arbetsmarknadskommission m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 136.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets memorial nr 13, med förslag till ändrad lydelse av §§ 23, 38 mom. 1 och 50 riksdagsordningen, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 14, med förslag till ändrad lydelse av §§ 58, 59 och 60 mom. 1 riksdagsordningen.

Under anförande, att det under utomordentliga förhållanden, sådana som de nuvarande, vore angeläget, att garantier funnes för att riksdagen skyndsamt kunde fatta beslut i brådskande ärenden, hade utskottet med begagnande av sin initiativrätt jämlikt § 38 mom. 1 riksdagsordningen i det nu ifrågavarande memorialet framlagt förslag om vissa ändringar i riksdagsordningens bestämmelser angående riksdagens arbetsformer, och hade utskottet i sådant avseende hemställt, att riksdagen såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling måtte antaga följande

Ang.
brådskande
ärendens
behandling
i riksdagens
kamrar.

F ö r s l a g

till

ändrad lydelse av §§ 58, 59 och 60 mom. 1 riksdagsordningen.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

§ 58.

§ 58.

När proposition eller motion första gången i kammare förekommer, skall den, så framt ej kammaren *enhälligt* densamma genast till utskott förvisar, ligga på bordet till nästa sammanträde, då sådan hänvisning bör ske, därest frågan ej nedlägges eller, om den rör kammaren enskilt, eljest bliver avgjord. Varje ledamot äger i målet avgiva yttrande, vilket jämväl till utskottet överlämnas; men ej må därav remissen till utskottet uppehållas.

När proposition eller motion första gången i kammare förekommer, skall den, så framt ej kammaren densamma genast till utskott förvisar, ligga på bordet till nästa sammanträde, då sådan hänvisning bör ske, därest frågan ej nedlägges eller, om den rör kammaren enskilt, eljest bliver avgjord. Varje ledamot äger i målet avgiva yttrande, vilket jämväl till utskottet överlämnas; men ej må därav remissen till utskottet uppehållas.

Är inom — — — ovillkorligen avgöras.

Är inom — — — ovillkorligen avgöras.

§ 59.

§ 59.

Betänkande, som av ständigt eller i dess ställe särskilt tillsatt utskott avgivits, skall i bägge kamrarna för ärendets avgörande, så vitt ske kan, samtidigt föredragas. Efter betänkandets första föredragning skall detsamma vila på bordet. Vid nästa föredragning, evad överläggning då äger rum eller ej, *må det, på flera ledamöters förenade begäran*, åter göras vilande. Men då saken tredje gången förekommer, skall den till avgörande företagas.

Betänkande, som av ständigt eller i dess ställe särskilt tillsatt utskott avgivits, skall i bägge kamrarna för ärendets avgörande, så vitt ske kan, samtidigt föredragas. Efter betänkandets första föredragning skall detsamma vila på bordet. Vid nästa föredragning, evad överläggning då äger rum eller ej, *skall det, så framt ej kammaren annorlunda beslutar*, åter göras vilande. Men då saken tredje gången förekommer, skall den till avgörande företagas.

Betänkande, som — — — är sagt.

Betänkande, som — — — är sagt.

Utskotts förberedande — — — bordläggning begär.

Utskotts förberedande — — — bordläggning begär.

Ang. brådskande ärendens behandling i riksdagens kamrar. (Forts.)

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

§ 60.

§ 60.

1. När ärende skall slutligen avgöras, böra därtill hörande handlingar uppläsas, så framt någon kammarens ledamot sådant äskar. Ej må något mål, däri överläggning ägt rum, till slutligt avgörande företagas, förrän kammaren på talmannens hemställan förklarar överläggningen slutad.

1. Ej må något mål, däri överläggning ägt rum, till slutligt avgörande företagas, förrän kammaren på talmannens hemställan förklarar överläggningen slutad.

Reservation hade avgivits av, utom andra, herr *Herlitz*, som av angivna orsaker inom utskottet förordat en utformning av RO § 59, som vore ägnad att säkerställa, att den nuvarande ordningen fortfarande bleve den normala och att i varje fall kamrarnas ledamöter på förhand bleve varskodda, då ett ärende vore avsett att vinna en snabbare behandling, så att de finge tillfälle att dels motsätta sig en sådan behandling då de funne den överflödig, dels delta i avgörandet, då det skulle äga rum efter endast en bordläggning. I förstnämnda syfte hade reservanten ifrågasatt ett stadgande om kvalificerad majoritet och särskilt påyrkat, att beslut om avgörande vid andra föredragningen endast skulle få företagas, då så påkallades med hänsyn till ärendets brådskande beskaffenhet. I sistnämnda syfte hade ifrågasatts, att avgörande vid andra föredragningen endast skulle få äga rum, då vederbörande utskott hemställt därom.

Herr Herlitz: Herr talman! I detta betänkande föreslås åtgärder för att förekomma, att skyndsamt behandling av ärenden, där sådan befines önskvärd, skall kunna förhindras av en eller ett par ledamöter av kammaren. Det kan ju inte råda någon tvekan om att sådana åtgärder äro lämpliga och nyttiga. Det kan framför allt inte råda någon tvekan om att det är riktigt att ur grundlagen borttaga den regel, som gör det möjligt för två ledamöter av kammaren att hindra, att ett ärende avgöres redan efter en bordläggning.

Så långt råder alltså enighet. Men det har uppkommit skiljaktiga meningar inom utskottet, då det har gällt frågan vad som skulle sättas i stället. För min del har jag i min reservation framfört varjehanda förslag, som jag emellertid inte här skall vidhålla, utan jag skall be att få koncentrera mig till den fråga, i vilken jag är ense med två reservanter från andra kammaren.

Vi ha resonerat som så, att det må vara riktigt, att vid den andra föredragningen av ett ärende ett beslut omedelbart skall kunna fattas och att kammaren skall kunna med vanlig majoritet besluta därom, men vi ha ansett det betänkligt, att denna möjlighet skall stå öppen utan att kammarens ledamöter på förhand på något sätt ha varskotts om att ett ärende sålunda utom ordningen upptas till definitivt avgörande. Det är ju välbekant för kammarens ledamöter, att denna möjlighet finns redan nu. Vi ha erfarenhet av att ett ärende, som har stått på föredragningslistan till ett bordläggningsplenum på sådant sätt, att vi haft anledning förmoda, att det först vid ett senare tillfälle skulle tas upp till behandling, ändå har blivit omedelbarligen avgjort. Men enligt nuvarande ordning finns det åtminstone den garantien emot en opåräknad skyndsamt, att två ledamöter av kammaren kunna träda fram och påkalla den andra bordläggningen. Enligt utskottets förslag faller denna garanti bort, och man är utsatt för risken att en majoritet vid ett bordläggningsplenum helt oföväntat tar och beslutar i ett ärende, som allmänt antagits komma upp först vid nästa arbetsplenum.

Ang. brådskande ärendens behandling i riksdagens kamrar. (Forts.)

Vad vi ha föreslagit som en garanti mot en sådan ordning, eller rättare sagt som en anordning till åstadkommande av att kammarens ledamöter på förhand få veta vad saken gäller, är, att dylika omedelbara avgöranden endast skola få äga rum i sådana fall, då utskott därom har hemställt. Vi ha inte kunnat föreställa oss, att denna ordning skall kunna medföra några som helst praktiska svårigheter. I sådana fall, då ett ärende måste drivas igenom hastigt, har utskottet praktiskt taget alltid kännedom om saken. Det kan sätta in en sats därom i sitt utlåtande och därigenom varsko kammarens ledamöter. Skulle det verkligen någon enstaka gång kunna tänkas, att frågan om en sådan här brådskande behandling skulle kunna uppkomma, *sedan* utskottet avgivit sitt betänkande, så går det ändå ihop på det viset, att man då ordnar ett tillfälligt sammanträde av vederbörande utskott som får inkomma till kamrarna med ett memorial, som påkallar den skyndsamma behandlingen.

Nu har man sagt, att detta blir en undantagsbestämmelse: den skyndsamma behandlingen kommer endast att tillämpas i sällsynta fall. Ja, det är möjligt, ehuru ingalunda säkert. Jag vet inte, var garantierna skulle finnas mot en ganska vidsträckt tillämpning av detta förfarande. Framför allt kan det vara rätt delade meningar om huruvida ett ärende kräver skyndsamt behandling eller inte. Det kan mycket väl tänkas, att en majoritet vid ett bordläggningsplenium har en annan mening om den saken än den majoritet, som samlas i kamrarna dagen därpå.

Jag tillåter mig erinra, att vi med den grundlagstext utskottet föreslår inte kunna påräkna någon tillsyn från vår talmans sida, att intet obehörigt sker. Med nuvarande ordning föreställer jag mig, att han vid behov alltid kan mobilisera de två ledamöter av kammaren, som begära den ytterligare bordläggningen. Men om det kommer ett yrkande efter den nya grundlagstexten om att ett ärende skall omedelbart avgöras, så kan talmannen inte vägra proposition på ett sådant yrkande. Majoriteten blir avgörande.

Herr talman! Jag är förhindrad att framställa yrkande om bifall till den lagtext, som utformats av mina medreservanter, herrar Mosesson och Hällgren, ty beslut i ärendet kan fattas endast på konstitutionsutskottets förslag. Jag är sålunda hänvisad till att här yrka återremiss till utskottet. Det gör jag alltså i förväntan, att, om kammaren skulle bifalla detta yrkande, utskottet skall tillgodose just önskemålet om att kammarens ledamöter skola varskos, innan ett ärende avgöres på annat sätt än det vanliga.

I detta anförande instämde herrar *von Heland, Ewerlöf, Gärde, Wistrand, Ekströmer, Bernhard Nilsson* och *Brandt*.

Herr Thulin: Herr talman! Denna fråga har inom konstitutionsutskottet varit föremål för en hel del debatt, och inom utskottet har det förslag till lydelse av 59 §, som framstälts av reservanterna, också varit föremål för ett ganska ingående överbäggande.

Jag skulle till att börja med vilja framhålla, att den bestämmelse i 59 §, som föreslagits av konstitutionsutskottet, innebär en skärpning i jämförelse med vad som nu gäller. Det blir sålunda framdeles fastslaget, att bordläggning skall äga rum två gånger. Undantag får ske endast då kammaren beslutar, att ärendet skall upptagas redan vid den andra föredragningen. För närvarande kan nämligen, och det förekommer ju allt emellanåt, ett ärende upptagas till avgörande redan vid denna andra föredragningen. Detta har skett exempelvis beträffande ett utlåtande i dag, nämligen utlåtandet i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens arbetsmarknadskommission. Detta har varit bordlagt endast en gång, men företogs till avgörande i dag. I framtiden skulle det inte kunna ske annat än när kammarens

Ang. brådskande ärendens behandling i riksdagens kamrar. (Forts.) majoritet så beslutar. Det är därför jag säger, att här föreligger en skärping.

Då uppkommer den frågan: skall man skärpa villkoren för behandling vid andra föredragningen ytterligare utöver vad konstitutionsutskottet har föreslagit? Det kan naturligtvis anföras vissa skäl härför, och den föregående ärade talaren har ju framlagt skäl för att det är önskvärt, att kammaren skall vara *beredd på*, när ett ärende upptas till avgörande redan vid den andra föredragningen eller läsningen. Men även om man hyser den meningen, att det är önskvärt, att ett ärende skall upptas först under förutsättning av att kammaren har reda på att så sker, så synes det mig som om lämpligheten av det förslag, som reservanterna ha framställt och till vilket herr Herlitz anslöt sig, vore en smula tvivelaktig, för att använda ett lindrigt uttryck. I reservationen står, att skyndsamt behandling skall ske »på utskottets hemställan». Genom en sådan anordning skulle i utskottens hand läggas en fullkomligt ny befogenhet, som utskotten inte för närvarande ha, nämligen att bestämma hur ärendena skola föredras i kamrarna. Jag vill vädja till kammaren, om det kan vara klokt att lägga en sådan befogenhet i utskottens hand.

Jag tror, att det ligger någonting i det, som herr Herlitz har sagt, nämligen att kammarens ledamöter böra få reda på att ett ärende kommer att upptas till avgörande redan vid den andra läsningen, men enligt min mening bör det önskemålet kunna tillgodoses betydligt enklare genom att det i kammarens arbetsordning eller i de reglementariska föreskrifterna införes ett stadgande om att det skall anges på föredragningslistan, om ett ärende är avsett att upptas till avgörande redan vid den andra föredragningen. I det fallet kommer nämligen förslagsrätten att läggas på det håll, där den skall ligga, nämligen hos talmanskonferensen och talmännen. Det synes mig, som om detta skulle vara en mycket enklare utväg, och samtidigt slippa vi då ifrån detta egendomliga institut, som genom reservanternas förslag skulle införas i 59 §, nämligen att utskotten skulle göra hemställan om hur ärendena skola behandlas i kammaren.

Med hänsyn till vad jag sålunda har uttalat och då spörsmålets slutgiltiga lösning är en arbetsordningsfråga eller en fråga om ändring i de reglementariska föreskrifterna, så synes det mig, som om kammaren, utan att på något sätt brista i hänsyn till de synpunkter, som herr Herlitz har framfört, bör kunna antaga det förslag, som är fogat till konstitutionsutskottets förevarande memorial, till vilket jag skall be att få yrka bifall.

I herr Thulins yttrande instämde herr *Sandegård*.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Då detta ärende behandlades i konstitutionsutskottet, var jag av arbete i annat utskott hindrad att närvara. Det är för mig angeläget att säga, att hade jag varit närvarande i konstitutionsutskottet hade jag anslutit mig till de synpunkter, som här i dag anförts av herr Herlitz. Jag finner nämligen, att det är nödvändigt, att man säkerställer för kammarens ledamöter att visshet finns, när ett ärende skall kunna företas i den tidiga ordning, som här är föreslagen.

Den omständigheten, att ett utskott skulle få vara med om att bestämma denna sak, är enligt min mening icke någonting otänkbart, utan låter sig mycket väl inordna i det hela som en förnuftig anordning. När utskottet behandlar en fråga, vet man nämligen, om den är brådskande eller icke.

Vi få icke föreställa oss, att kupper äro uteslutna. Vi veta, att kupper kunna iscensättas av en ensam man, och här finns alltid möjligheten, att dylika kunna företagas av några enstaka ledamöter. Det skulle ju kunna hända ex-

Ang. brådskande ärendens behandling i riksdagens kamrar. (Forts.)
empelvis i fråga om ett viktigt utskottsärende, där vederbörande varit tveksamma om huruvida de skulle driva det därhän att få en tidigare föredragning, men avstått, att en mycket liten falang kommer fram vid ett bordläggningsplenum med krav på omedelbart avgörande och då slår ihjäl utskottets hemställan. Det kan vara en »majoritet» på 10, 12 eller 15 ledamöter. Vi veta alla, att det ofta icke är många flera ledamöter närvarande vid bordläggningsplena. Och ingenting hindrar, att sådant händer ofta. Är det då någonting olämpligt, att vederbörande utskott i ett sådant viktigt ärende får bemyndigande, i enlighet med reservanternas mening, att göra påpekande om att snabbare behandling skall äga rum, så att alla ledamöter, som läsa riksdagshandlingarna — och det göra vi väl alla — verkligen veta, att ett ärende av den beskaffenhet det här gäller skall avgöras?

Sedan har det sagts, att det skulle kunna gå för sig på ett enklare sätt, om meddelande gjordes på föredragningslistan. Detta är givetvis en sak, som även kan beaktas, men ensamt innebär det icke samma garanti mot överrumplingar som den nu av herr Herlitz tillsammans med de övriga reservanterna föreslagna bestämmelsen.

När det här talas om att utskottets förslag innebär en skärpning i jämförelse med de nuvarande bestämmelserna, så är ju denna skärpning i själva verket imaginär. Det heter för närvarande, att ett betänkande må »... på flera ledamöters förenade begäran, åter göras vilande». Och vi veta alla, att herr talmannen alltid anser, att det är anledning anta, att minst två ledamöter begära det åter vilande. Nu skulle det i stället heta, att betänkandet åter göres vilande, »så framt ej kammaren annorlunda beslutar». Den nya bestämmelsen ger stadga åt den i realiteten gällande ordningen, men den utesluter dock inte risken för att kammaren ibland blir överrumplad.

Enligt min mening ligger en säkerhet däremot i de synpunkter, som anförts av herr Herlitz, och jag ber att få instämma med honom i återremissyrkandet.

Herr Herlitz: Herr talman! Det gläder mig att höra av herr Thulins anförande, att han verkligen erkänner önskvärldheten av att kammarens ledamöter i någon form på förhand varskos, och det gläder mig, att herr Thulin inte ger uttryck åt den mening, som hördes inom utskottet, nämligen att man inte borde ha alltför stor misskund med kammarens ledamöter. Det vore allas vår skyldighet, sades det, att vara närvarande vid bordläggningsplena såväl som vid andra plena. Mina herrar, det är ju klart, att gör man inga anordningar för att varsko oss, blir detta naturligtvis den ofrånkomliga konsekvensen av bifall till utskottets förslag: vi få vara beredda att regelmässigt gå hit på tisdagar och fredagar lika väl som på onsdagar och lördagar.

Emellertid antydde nu herr Thulin, att önskemålet om att kammarens ledamöter skola varskos kan tillgodoses lika bra genom ändringar i ordningsstadgorna. Saken skulle ordnas så, att det anges på föredragningslistorna, att det är »avsett» att ärendena skola behandlas på det eller det viset. Mina herrar, vad vi behöva är en ordning, som ger oss *säkerhet* för att vi på förhand veta, om det skall ifrågakomma, att ett ärende behandlas så här tidigt. Men den säkerheten kunna inga bestämmelser i ordningsstadgan ge oss och inte heller några andra åtgärder, som äro vidtagna utan stöd av grundlag. Det kan givetvis sättas ut på föredragningslistan, att det är *avsett*, att ett ärende skall behandlas tidigare. Men det är mycket möjligt, att en sådan avsikt ryggas av en kammarmajoritet. Man kommer inte ifrån, att en kammarmajoritet kan ge sig till att besluta den snabbare handläggningen, oaktat ingenting därom har angivits på fördragningslistan. Detta är möjligt, så länge

Ang. brådskande ärendens behandling i riksdagens kamrar. (Forts.)
grundlagstexten är sådan som utskottet föreslår. Man skall alltså inte tro, att man på något vis kommer ifrån svårigheterna genom några ordningsstadganden eller dylikt, om man inte ser till, att betryggande bestämmelser finnas i riksdagsordningen.

Herr Andersson, Nils: Herr talman! Denna sak ligger till så, att utskottet har ansett det nödvändigt att stadfästa den praxis, som råder inom riksdagen, men så finns det några ledamöter i utskottet, som vilja gå längre, som vilja skapa alldeles nya garantier för att man inte skall kunna träffa förhastade beslut.

Jag fäster uppmärksamheten på att enligt den nuvarande lydelsen av 59 § skola ärendena *icke* bordläggas två gånger, utan detta skall ske endast på flera ledamöters förenade begäran. I vanliga fall bordläggas ärendena som bekant två gånger, och anledningen till att man föreslagit ändring av paragrafen är således, att den nuvarande lydelsen egentligen inte förutsätter det tillvägagångssättet. Bordläggning två gånger skulle nu bli regel enligt utskottets förslag, och undantag skulle endast äga rum, om kammaren annorlunda beslutar.

När herr Björkman varnade för kupper, måste jag replikera, att det skall i så fall vara majoritetskupper, då det är kammarens majoritet som skall besluta. Låt vara, att kammaren nu inte är så fulltaligt samlad vid s. k. bordläggningsplena, men jag skulle verkligen vilja ansluta mig till en mening, som kommit till uttryck under debatten i utskottet, att det finns alla skäl för att kammarens ledamöter äro närvarande även vid bordläggningsplena. Det kan ju förekomma mycket intressanta saker även då.

Utskottets majoritet har inte ansett det behöfligt att skapa starkare garantier än som ligga i att kammarens majoritet får besluta om ett snabbare avgörande, då ju under nuvarande förhållanden det gång efter annan sker, att ett ärende går till slutlig behandling utan den vanliga dubbla bordläggningen. Med den föreslagna lydelsen lagfästes ju gällande praxis, men man bör ju inte försvara för riksdagen att, då det finns skäl därtill, åstadkomma en snabbare behandling. Skulle man nu skjuta in en sådan bestämmelse, som reservanterna förordat — att det blott skall vara på utskottets hemställan som det kan beslutas, att ärende skall avgöras utan den dubbla bordläggningen — så har man visserligen åstadkommit ett varsel till kammarens ledamöter, men man har ock därmed överlåtit på utskottet att bedöma, om ärendet skall betraktas som brådskande. Det kan mycket väl tänkas, att det inträffar omständigheter, som göra ett ärende brådskande, fastän det inte tedde sig så under utskottsbehandlingen, och med den i reservationen föreslagna formuleringen skulle man då vara förhindrad att fatta ett snabbare beslut.

Herr Herlitz har i sin reservation ifrågasatt kvalificerad majoritet i stället för enkel, som utskottet har tänkt sig, men det skulle ju onödigtvis krängla till saken och försvara uppnåendet av det syfte man nu vill vinna, om man omgärdade denna möjlighet till snabbare avgörande med allt för starka restriktioner. Det bör vara fullt tillräckligt, då det uttryckligen sägs ifrån, att den dubbla bordläggningen skall vara regel och den andra ordningen tillämpas endast så framt kammaren annorlunda beslutar, d. v. s. då ett ärende verkligen är brådskande.

De farhågor, som här ha framkommit, förefalla sålunda överdrivna, och jag ber att få ansluta mig till yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr Herlitz erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! I anledning av den siste ärade talarens anförande är jag angelägen att under-

Ang. brådskande ärendens behandling i riksdagens kamrar. (Forts.)
stryka, att jag i mitt anförande nyss har sagt, att jag icke vidhåller vissa önskemål, som jag uttalat i min reservation och som den siste ärade talaren polemiserade mot. Jag har lämnat dessa önskemål därhän och begränsat debatten till att gälla frågan om varsel genom utskottets hemställan.

Herr Öman: Herr talman! Den fråga, som vi här behandla, är inte någon likgiltig fråga. Den har ganska stor betydelse för riksdagen och för möjligheten för en minoritet att göra sin mening gällande. Då jag deltagit i ärendets behandling i konstitutionsutskottet och anslutit mig till det förslag, som föreligger från utskottet, skall jag be att med några ord få motivera min uppfattning.

Vad utskottet velat vinna är en möjlighet att säkerställa en snabbare behandling av brådskande ärenden, särskilt under kristider. Erfarenheten har vid flera tillfällen visat behovet av en utomordentligt snabb handläggning av en speciell fråga; jag erinrar om valutalagen och dess behandling här. Det finns för närvarande möjlighet för två kammarledamöter att framtinga ytterligare bordläggning av ett ärende, som alla eljest anse böra omedelbart avgöras. Vid de tillfällen, då vi hittills haft brådskande ärenden, har det inte framträtt någon olägenhet av detta förhållande, därför att det inte funnits några ledamöter som, om jag får använda ordet, varit så illojala mot landet, att de framtingat en ytterligare behandling. Men vi ha ingen säkerhet för framtiden, och det är för att vinna säkerhet på den punkten, som detta förslag framlagts.

Vad som föranlett meningsskiljaktigheter inom utskottet och som nu föranleder meningsskiljaktigheter inom kammaren är, att man samtidigt önskar garantier mot förhastade beslut och mot kupper vid ett kammarsammanträde. Detta är huvudmotivet bakom herr Herlitz' reservation liksom för de två andra reservanterna. Jag kan mycket väl förstå och respektera den uppfattningen. Jag tror emellertid, att farhågorna äro överdrivna. Den föreslagna lydelsen av 59 § är ju sådan, att vid den andra föredragningen av ett ärende *skall* detta ärende åter göras vilande. Det är alltså huvudregeln, som här uttalas i grundlagen och som naturligtvis både talmän och kamrar komma att respektera. Men man har från denna regel gjort ett undantag. Man säger: »Så framt ej kammaren annorlunda beslutar.» Jag tror man kan taga för givet, att kamrarna icke komma att utnyttja denna undantagsmöjlighet för några kupper. Jag är för min del övertygad om, att man beslutar utan ytterligare bordläggning endast i rena undantagsfall, där alla äro på det klara med att en snabb handläggning är av omständigheterna påkallad.

Inom utskottet diskuterades olika möjligheter att i lagtexten utsäga, att det bara är fråga om rena undantagsfall. Man diskuterade möjligheten att inskjuta en mening, ungefär så lydande: »Så framt ej kammaren på grund av ärendets brådskande beskaffenhet annorlunda beslutar.» Ävenså diskuterades den lydelse, som är föreslagen av herrar Mosesson och Hällgren: »Så framt ej kammaren på utskottets hemställan annorlunda beslutar.» Det är klart, att man kan välja både den ena och den andra vägen. Men jag undrar, om det ändå är riktigt och i överensstämmelse med grundlagens allmänna principer att göra det beroende av ett utskotts hemställan, i vilken ordning ett ärende skall företagas till avgörande i kamrarna. För min del har jag nog en känsla av att detta vore mindre lyckligt. Det bör ligga i kammarens egen hand att träffa ett sådant avgörande, oavsett om ett utskott därom hemställt eller icke.

Ang. brådskande ärendens behandling i riksdagens kamrar. (Forts.)

Jag tror inte heller, att det behöver särskilt utsägas i texten, att det tänkta undantagsfallet skall komma i fråga endast i samband med ett ärendes brådskande beskaffenhet, och reservanternas ha ju inte heller ifrågasatt något sådant. Detta förbehåll ligger ju i sakens natur, och jag tror vi kunna ha så mycket förtroende för varandra och för våra talmän, att vi kunna utgå från att bestämmelsen icke skall missbrukas på det sätt herr Herlitz befarar.

Jag tillåter mig på dessa grunder, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wistrand: Herr talman! Den omständigheten, att man tror att en sak icke kommer att missbrukas ger enligt min uppfattning ingen anledning till att man inte skall söka finna garantier emot missbruk, om man utan svårighet kan skapa dem. Det kan ju nämligen hända, att man tror galet.

Här har man haft ett institut, som möjliggjort för ett mycket ringa antal av kammarens ledamöter, närmare bestämt två stycken, att hindra ett avgörande på den korta tid, som omständigheterna kunna kräva. Nu vill man enligt min uppfattning gå till en rent motsatt ytterlighet, som möjliggör kupper och överrumplingar; diskussionen har i varje fall på intet sätt bragt mig att tro något annat. Herr Öman tycktes finna något slags garanti häremot i själva ordalydelsen av den nya lagtexten. Jag kan inte se, att denna ordalydelse på något som helst sätt ger någon sådan garanti. Man argumenterar efter den subjektiva uppfattning man har angående vad som kan komma att ske eller inte.

Från deras sida som tala för utskottets förslag har det framförts en ny statsrättslig princip, som jag — möjligen på grund av min bristfälliga statsrättsliga bildning — aldrig har hört talas om förut, nämligen att det skulle vara något särskilt motbjudande och oriktigt att låta utskotten medverka i fråga om sättet för ärendenas behandling. Det vore ju i så fall rätt märkvärdigt, att det skall ligga inom utskottets befogenhet att yttra sig om snart sagt allting annat i fråga om ett ärende, men inte beträffande denna punkt, där det ändå — därom kunna vi väl alla vara ense — skulle vara ur praktisk synpunkt ganska önskvärt, att kammarledamöterna hade någon fingervisning. Jag har synnerligen svårt att förstå, varför den uppgiften inte skall kunna anförtros utskottet utan skall av några ängsligt konstitutionella skäl undandragas detsamma.

Rätten att avgöra detta skulle däremot utan någon föregående behandling hos utskottet ligga hos kammarens majoritet — observera: en majoritet vid ett bordläggningsplenium. Jag har kanske varit böjd att underskatta majoritetens betydelse i många fall, men även om man har den allra största respekt för majoriteten, bör man ändock tänka sig litet för, innan man återoppar den som allena saliggörande, när det gäller ett bordläggningsplenium, ty vi veta nog alla, hur lätt en majoritet där skulle kunna åstadkommas, så fåtaligt besökta som dessa plena äro och på grund av sakens natur måste vara.

Detta är en praktisk fråga — jag vägrar att se något principiellt i den — och jag kan inte finna annat än att det är ett praktiskt lyckligt arrangemang, om man kan i någon mån säkra riksdagens ledamöter mot kupper. Med utskottets lydelse av bestämmelsen finnes mot dem intet verksamt korrektiv, och jag kan icke förstå, att några verkligt avgörande omständigheter tala mot en lösning i den riktning, herr Herlitz skisserat; i varje fall synas mig några sådana omständigheter icke ha kommit fram under denna diskussion. Jag ber därför att få instämma i herr Herlitz' yrkande om återremiss, i förhoppning att, om detta yrkande bifalles, man skall få en lösning, som skapar ett tillfredsställande förhållande.

Ang. brådskande ärendens behandling i riksdagens kamrar. (Forts.)

Herr **Gärde**: Jag skall inte uppehålla kammaren allt för länge — jag har redan tidigare instämt i det uttalande, som gjordes av herr Herlitz. Men vid mitt, åhörande av debatten har jag inte kunnat undgå att finna, att de argument, som från utskottsmajoriteten anförts, på mig verka i hög grad verklighetsfrämmande. Det måste väl ändå anses som en mycket rimlig fordran från ledamöterna i en beslutande församling, att de skola få reda på när ett ärende här i kammaren skall företagas till saklig behandling och till avgörande. Enligt min mening tillgodoser icke det av konstitutionsutskottet framlagda förslaget detta elementära krav.

Man har här sagt, att det icke vore lämpligt, att ett utskott fattar ståndpunkt till frågan, huruvida ett ärende vore av brådskande beskaffenhet eller icke. Jag vill säga tvärtom, att jag anser det i hög grad lämpligt, att denna uppgift ankommer på utskottet. Utskottet får redan på ett tidigt stadium klart för sig, huruvida det finns ett önskemål om brådskande behandling eller inte. Beträffande propositioner framföras sådana önskemål från vederbörande departementschef, och vad en motion angår, blir det klart av förhållandena i övrigt. Ärendets brådskande natur kommer ju till uttryck redan om utskottet, såsom ofta händer, beslutar att handlägga frågan och avgiva sitt betänkande, innan motionstiden har gått ut, och detta är kanske i en brådskande fråga av mycket större vikt än om handläggningen här i riksdagen kommer en eller annan dag tidigare. Beträffande handläggningen inom ett utskott har ju utskottet ensamt beslutanderätt. Även med hänsyn till den sakliga behandlingen här i riksdagen är det av vikt, att utskottsledamöterna, som i första hand skola förvara utskottsutlåtandet, ha klart för sig, vilken dag utlåtandet förekommer till behandling här i riksdagen. Det kan inte anses vara någon förnuftig arbetsordning, att man framställer kravet på att riksdagens ledamöter mangrant skola vara samlade här vid ett bordläggningssammanträde, då man har all anledning antaga, att icke någon saklig prövning av frågorna förekommer. Ledamöterna böra alltså med ledning av utskottsutlåtandet ha klart för sig, huruvida man vid ett sammanträde har att vänta en saklig behandling av frågan eller icke.

Då det förslag, som här framställts från utskottets sida, icke tillgodoser detta krav, ber jag, herr talman, att få förena mig med dem, som yrka återremiss, utan att på något sätt vilja binda mig vid någon viss lösning. Jag biträder alltså yrkandet om återremiss till konstitutionsutskottet.

Herr **Andersson, Nils**: Jag undrar, om inte den verklighetsfrämmande uppfattningen är på den sida, som bekämpar utskottets ståndpunkt. I de fall, då kamrarna hittills avgjort ärenden av brådskande natur och företagit dem till slutlig behandling efter en bordläggning, har man ju, det vågar jag tro, nästan alla gånger vetat eller haft på känn, att det var fråga om ett brådskande ärende, och så kommer det väl att bli i fortsättningen också.

Jag har mycket svårt att förstå detta tal om faran för kupper. Här har man ju tänkt att under särskilda förhållanden, som kunna uppkomma, göra det möjligt att i undantagsfall, om riksdagen så önskar, företaga brådskande ärenden till snabbare avgörande. Detta skulle alltså inte bli någon regel. Hur kan man då blåsa upp saken till någon fara för införande av ett kuppvalde inom riksdagen?

Å andra sidan kan man naturligtvis säga, att det heller inte är nödvändigt att med någon lidelse gå emot tanken på att utskottet skulle få hemställa, att ärendet skall betraktas som brådskande, och att först därigenom skulle konstitueras en möjlighet för riksdagen att fatta beslut omedelbart, men mig förefaller detta vara en onödigt omgång och ett uttryck för en överdriven misstänkt-

Ang. brådskande ärendens behandling i riksdagens kamrar. (Forts.)
samt mot att den av utskottsmajoriteten föreslagna ordningen skulle möjliggöra eller animera till införande av någon kupptaktik. Det är ju inte alls meningen.

Jag ber slutligen att få meddela, att andra kammaren med mycket förkrossande majoritet har tagit utskottets förslag, och jag anhåller att detta också måtte få utgöra ett skäl för denna kammare att göra på samma sätt.

Herr Pauli: Herr talman! Jag är livligt medveten om att jag liksom en föregående ärad talare inte har några anspråk på statsrättslig lärdom, och det är därför endast ur rena lekmannasynpunkter, som jag ber att få säga några ord i denna fråga.

Jag har inte lyckats bli övertygad av vad som sagts från utskottets sida. Tvärtom föreföll det mig, som om en del av det sista anförandet från en utskottsledamot utgjorde ett stöd för vad som har anförts från reservanternas håll. Talaren fann att det egentligen inte vore så galet att bereda möjlighet för vederbörande utskott att framhålla, huruvida ett ärende borde behandlas som brådskande eller inte, och det enda han hade att invända mot det förslaget var, att han tyckte att det var en onödig omgång och ett uttryck för onödig misstänksamhet i fråga om kupptaktik. Jag tror inte att vi i allmänhet äro så rädda för att någon skall känna sig lockad att göra kupper i dylika fall, ehuru man ju inte kan veta, hur framtiden gestaltar sig. Men det är inte bara kupper det är fråga om, utan det är också fråga om mer eller mindre väl överlagda beslut av en tillfällig majoritet vid ett bordläggningssplenium, vilken kanske inte besitter den omdömesgillhet i fråga om rätta sättet att riksdagsbehandla ett ärende, som man dock måste förutsätta finns hos ledamöterna av det utskott, som handlagt ärendet och som bör veta om det är lämpligt och behövt eller ej att i kamrarna begära en snabbare handläggning.

Jag skulle därför gärna ha sett, att konstitutionsutskottet hade inrymt denna möjlighet i sitt förslag, och utan att här vilja yrka direkt på någon reservation, som formulerar ett sådant krav, skulle jag anse det lyckligt, om det kunde bli ett förnyat övervägande från utskottets sida. Jag är övertygad om att konstitutionsutskottet vid ett sådant förnyat övervägande skulle behandla frågan uteslutande ur sakliga synpunkter och icke med hänsyn till utskottets prestige, som ju inte kan anses äventyrad av en sådan liten modifikation. Den siste ärade talaren, själv utskottsledamot, medgav ju, att man inte kunde ha så mycket att invända däremot.

Trots den upplysning, som den siste ärade talaren gav angående utgången i andra kammaren, anser jag mig böra med hänsyn till de saksynpunkter, som här framförts, förena mig med dem som yrkat på återremiss av ärendet.

Herr Wistrand: Herr talman! Herr Nils Anderssons slutliga argument var, att andra kammaren redan fattat sitt beslut och följt utskottet, något som han särskilt åberopade som ledning för första kammarens avgörande av ärendet. Jag förutsätter, att första kammarens ledamöter fatta sitt beslut alldeles oberoende av vad medkammaren beslutat, vilket icke är något skäl för första kammaren att avgöra frågan i vare sig den ena eller den andra riktningen.

Herr Thulin: Herr talman! Med hänsyn till att andra kammaren nu fattat sitt beslut och bifallit utskottets förslag, kommer resultatet av ett beslut av första kammaren om återremiss endast att föranleda en hemställan från konstitutionsutskottets sida, att första kammaren måtte fatta beslut. Därför

Ang. brådskande ärendens behandling i riksdagens kamrar. (Forts.)
tycker jag, att vi genast skola fatta beslut i saken. Då det icke har framställts något avslagsyrkande i denna kammare, kan beslutet i så fall icke innefatta annat än bifall till utskottets hemställan.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Jag vill bara framhålla, att herr Thulin har särskilt påpekat, att det vore mycket lämpligt, att bestämmelser infördes i ordningsstadgan om att på föredragningslistan skulle anges, att ett ärende vore avsett att avgöras redan vid andra föredragningen. Om vi här gå med på den linje, som företrädes av herr Herlitz och hans meningsfränder i denna fråga, kan det ingalunda vara utan betydelse, om vi här i kammaren besluta återremiss och visa våra sympatier för betryggande åtgärder i avseende på ärendenas föredragning i kammaren.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det under behandling varande memorialet hemställt skulle bifallas, dels ock att memorialet skulle visas åter till utskottet.

Herr talmannen anförde vidare, att särskilda propositioner nu till en början komme att framställas i fråga om yrkandet om återremiss.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till berörda återremissyrkande samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Herlitz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår yrkandet om återremiss till konstitutionsutskottet av dess memorial nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles återremissyrkandet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 57;

Nej — 43.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

På sedermera gjord proposition bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande memorialet hemställt.

Herr statsrådet *Domö* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 230, angående anslag till vissa extra undervisningskurser för medicine studerande m. m.;

nr 231, angående rätt för vissa militära beställningshavare att tillgodoräkna sig tid för anställning i finsk tjänst för placering i löneklass m. m.; och nr 232, angående ytterligare anslag till anläggningar för oljelagring.

Förslag till
fredsfamilje-
bidragsförord-
ning m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under tjänstgöring i fredstid (fredsfamiljebidragsförordning) jämte i ämnet väckta motioner ävensom angående anslag till familjebidrag åt värnpliktiga.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 94, hade Kungl. Maj:t, under åbe-ropande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över för-
svarsärenden, föreslagit riksdagen att

dels antaga av föredragande departementschefen förordnat, vid propositionen fogat förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under tjänst-
göring i fredstid (fredsfamiljebidragsförordning);

dels ock för budgetåret 1940/41 under fjärde huvudtiteln anvisa under av-
delningen C. Lantförsvaret till Familjebidrag åt värnpliktiga ett förslagsan-
slag av 240,000 kronor, under avdelningen D. Sjöförsvaret till Familjebidrag
åt värnpliktiga ett förslagsanslag av 40,000 kronor, samt under avdelningen
E. Flygvapnet till Familjebidrag åt värnpliktiga ett förslagsanslag av 14,000
kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels en inom andra kammaren av fru *S. Rönn-Christiansson* m. fl. väckt mo-
tion (nr 42), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta höja de i den av ur-
tima riksdagen 1939 godkända kungörelsen om tillämpning vid förstärkt för-
svarsberedskap och mobilisering av förordningen den 12 juni 1931 (nr 257)
om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd)
m. m. upptagna grundbeloppen med 2 kronor per dag samt att barnbidraget
skulle utgå med 75 öre för varje barn under 16 år;

dels ock en inom andra kammaren av herr *O. E. Sandberg* m. fl. väckt mo-
tion (nr 104), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att förordningen
den 12 juni 1931 (nr 257) om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och
barn (familjeunderstöd) m. m., med den ändrade lydelse därav, som innefatta-
des i kungörelsen den 27 oktober 1939 (nr 793), måtte ändras så, att understöd
skulle kunna utgå jämväl till värnpliktigs fosterbarn, föräldrar och syskon.

I anledning av propositionen nr 94 hade väckts följande motioner, nämligen:

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av
herr *J. A. Andersson* m. fl. (nr 147) och den andra inom andra kammaren av
herr *J. Onsjö* m. fl. (nr 210), vari hemställts, att familjebidrag åt värnpliktiga
under tjänstgöring i fredstid måtte utgå efter enhetliga grunder samt att
familjebidrag under annan tjänstgöring än landstörmsövning förslagsvis måtte
utgå med högsta belopp av för hustru 3 kronor, annan medlem av familjen
över 16 år 1 krona 25 öre samt för barn under 16 år med 90 öre;

dels en inom första kammaren av herr *J. Nilsson* i Malmö väckt motion
(nr 149), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta,

att familjebidragen under annan tjänstgöring än landstörmsövning skulle
utgå enligt följande tabell:

	1	2	3	4
I		4: 25	2: —	1: 20
II		4: 40	2: 25	1: 30
III		5: 50	2: 50	1: 40,

att dessa bidrag borde utgå utan behovsprövning,

Förslag till freds familjebidragsförordning m. m. (Forts.)

samt att familjebidraget under landstormsövning borde höjas till 4 kronor 50 öre för hustru och 1 krona för barn under 16 år;

dels ock en inom första kammaren av herr *N. Herlitz* väckt motion (nr 151), vari hemställts, att riksdagen, vid bifall i övrigt till propositionen nr 94, måtte för sin del besluta, att den däri föreslagna författningen skulle benämnas lag.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

I) beträffande förslaget till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under tjänstgöring i fredstid (fredsfamiljebidragsförordningen)

a) avslå motionen I: 151 i fråga om författningens rubrik;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 104, i vad denna motion avsåge bidrag till värnpliktigs fosterbarn och syskon under annan tjänstgöring än landstormsövning, godkänna av föredragande departementschefen förordat förslag i fråga om 2 § av nämnda förordning;

c) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 147 och II: 210 samt I: 149, den senare i vad den avsåge höjt familjebidrag under annan tjänstgöring än landstormsövning, godkänna av departementschefen förordat förslag i fråga om 3 § av samma förordning;

d) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 149, i vad den avsåge behovsprövning, godkänna av departementschefen förordat förslag i fråga om 4 § av nämnda förordning;

e) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å såväl motionen II: 104, i vad denna motion avsåge bidrag till värnpliktigs fosterbarn och syskon under landstormsövning, som motionen I: 149, i vad den avsåge höjt familjebidrag under dylik övning, godkänna av departementschefen förordat förslag i fråga om 6 § av freds familjebidragsförordningen;

f) besluta, att motionen II: 42 skulle få anses besvarad genom vad utskottet under c), d) och e) hemställt;

g) antaga av departementschefen förordat förslag till freds familjebidragsförordning i övrigt;

II) för budgetåret 1940/41 under fjärde huvudtiteln anvisa

a) under Lantförsvaret till Familjebidrag åt värnpliktiga ett förslagsanslag av 240,000 kronor;

b) under Sjöförsvaret till Familjebidrag åt värnpliktiga ett förslagsanslag av 40,000 kronor;

c) under Flygvapnet till Familjebidrag åt värnpliktiga ett förslagsanslag av 14,000 kronor.

Reservation hade anmälts av, utom annan, herr *J. Nilsson* i Malmö, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö: Herr talman! Riksdagen har redan fattat ett principbeslut i fråga om detta ärende, nämligen i samband med fastställandet av familjebidragen under mobiliserings- och kristid. Riksdagen har sålunda beslutat fastställa storleken av dessa bidrag och att de skola utbetalas efter behovsprövning. Jag hade i fråga om familjebidragen väckt en motion, vilken, likaväl som den av mig väckta motionen i fråga om de nu behandlade freds familjebidragen, gick ut på dels en höjning av familjebidragens storlek, dels ock ett borttagande av behovsprövningen. I fråga om dessa familjebidrag ställde sig utskottet delvis förstående till min motion och gick med på en begränsad behovsprövning. Första kammaren beslöt emellertid att avslå detta utskottets förslag och godkände i stället Kungl. Maj:ts förslag i dess helhet.

Förslag till freds familjebidragsförordning m. m. (Forts.)

Med den utgång behandlingen av frågan sålunda fick, låg det emellertid också mycket nära till hands, att det bleve någonting av fattigvårdsanda vid bidragens bestämmande. Skall man pröva, undersöka och förhöra sig om varje bidragssökandes familjeförhållanden, ligger det mycket nära till hands, att man också i bidragsnämnden vill ha in sådana personer, som genom fattigvårdsstyrelserna fått vana för sådana uppdrag. De kunde emellertid ha valts till ledamöter av sådana nämnder utan att behöva komma i sin egenskap av fattigvårdsstyrelse. Det var enligt min mening ledsamt, att man gick in för fattigvårdsstyrelserna för detta uppdrag, ty det är ju i alla fall så — och det är känt — att fattigvården i dylikt sammanhang icke är omtyckt, även om det naturligtvis inte kan förnekas, att den i rena fattigvårdsfrågor har sitt goda med sig. Och när det nu är så, att de värnpliktiga anse, att de på detta sätt få något slags mindervärdighetsstämpel på sig, tycker jag, att riksdagen borde ha tagit hänsyn till känslorna hos de inkallade och deras familjer i detta hänseende. Det gjorde dock icke första kammaren, och för att få saken hastigt avgjord tog andra kammaren utan vidare vad första kammaren redan hade beslutat.

Jag har icke tänkt att i detta sammanhang upptaga något debatt om denna sak, vilken ju, som sagt, redan är i princip avgjord. Man kan ju inte göra annat än låta de fattade besluten omsättas i praktiken. Sedan man på det sättet förskaffat sig en viss erfarenhet av hur många, som kunna komma i åtnjutande av detta bidrag, kanske man kan vara beredd att vid en kommande omprövning av frågan göra de justeringar, som erfarenheten kan fordra.

När vi i statsutskottet behandlade frågan om freds familjebidragen, meddelade ordföranden i första avdelningen, att med hänsyn till de redan fattade besluten frågan icke hade fått den sakliga behandling, som den kunde ha förtjänat, men man ville icke invända något däremot, eftersom principen redan var godkänd. Med hänsyn därtill yrkade man bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Det ligger också mycket nära till hands, att man även i riksdagen förfar på detta sätt. Jag har därför icke tänkt framställa något annat yrkande. Jag har endast med det sagda velat ge min mening till känna, i förhoppning att man i fortsättningen skall vinna de erfarenheter, som kunna på ett eller annat sätt klarare visa, vad som kan vara riktigt i detta fall.

Häri instämde herr *Ström, Fredrik*.

Herr *Lindström*: Som den föregående ärade talaren har sagt, herr talman, har denna fråga i princip redan avgjorts genom kamrarnas samstämmiga beslut rörande krigsfamiljebidragsförordningen, och det torde väl näppeligen vara möjligt att riksdagen beslutar om två olika metoder, när det gäller utbetalandet av bidrag till medborgare, som fullgöra sin försvarsplikt.

Den fråga, som nu föreligger, är också av mycket mindre rangordning än den, som avgjordes, då kamrarna hade att behandla krigsfamiljebidragsförordningen. Det gäller nu de allra yngsta värnpliktiga, dem, som äro inkallade till sin första värnpliktstjänst, och det är inte så många av dem, som ha bildat familj och ha försörjningsplikt, vilket framgår därav, att Kungl. Maj:t har beräknat det årliga anslagsbeloppet till en så relativt blygsam summa som sammanlagt 294,000 kronor.

Den föregående ärade talaren vände sig mot principen om behovsprövning. För min del anser jag, att denna princip måste upprätthållas i detta sammanhang, ty om man i det stycket skulle besluta sig för lika rättigheter åt alla, så skulle orättvisor uppkomma. Det finns nämligen medborgare här i landet, som icke äro i behov av särskilt understöd under sin militärtjänstgöring, me-

Förslag till freds familjebidragsförordning m. m. (Forts.)

dan det finns andra medborgare, som äro i stort behov av sådant understöd. För min del anser jag, att det är naturligt, att man härvidlag gör en distinktion med hänsyn till behoven. Man bör heller inte bestämma att några fasta och bestämda belopp skola betalas till dem, som fullgöra den självklara plikten mot landet.

Jag vill med dessa ord, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Heland: Herr talman! Herr Lindström har delvis förekommit mig i vad jag tänkte säga, när jag begärde ordet. Jag skulle dock vilja tillägga en sak, nämligen att det icke endast är beträffande behovsprincipen som man varit av olika uppfattning i utskottet, utan att så varit förhållandet även när det gäller dyrortsgraderingen. Man har dock inom utskottet stannat för att icke gå till strid på frågorna. Det påpekas nämligen i utskottets yttrande, att »då det icke synes utskottet lämpligt att i fråga om värnplikts-tjänstgöring under fredstid i nu berörda avseenden tillämpa andra grunder än vid krig och mobilisering, anser sig utskottet, även om olika meningar finnas i fråga om behovsprövning och dyrortsgradering, icke böra ifrågasätta ändring i Kungl. Maj:ts förslag i dessa hänseenden».

Med hänsyn till vad herr Nilsson här anfört har jag velat understryka, att utskottets uttalande även gäller dyrortsgrupperingen, och jag har i övrigt icke något annat yrkande att framställa än vad herr Lindström redan yrkat.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen för budgetåret 1940/41 gjorda framställning om anslag till bidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka jämte i ämnet väckta motioner.

*Anslag till
vårdhem för
lättskötta
sinnessjuka.*

I propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1940/41 hade Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln föreslagit riksdagen att till Bidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka för budgetåret 1940/41 anvisa ett förslagsanslag av 600,000 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle berörda bidrag utgå med 1 krona 25 öre för dag och patient, på villkor att för patient, tillhörande det sjukvårdsområde, för vilket vårdhemmet vore avsett, vårdavgift icke uttoges med högre belopp än 50 öre för dag. Statsbidrag finge dock samtidigt icke utgå för flera vårdplatser än en på varje tusental invånare inom respektive landstings och stads område.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena, nr 19, i första kammaren av herr *G. W. Källman* m. fl. och den andra, nr 16, inom andra kammaren av herr *T. Wolgast* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i villkoren för statsbidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka, att vårdavgiften å dylikt hem finge utgöra högst 1 krona per dag och patient.

Efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning hade yttrande över motionerna avgivits av *socialvårdskommittén* den 4 april 1940.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet anfört:

»Kungl. Maj:ts beräkning av medelsbehovet för ifrågavarande ändamål under nästa budgetår har icke givit utskottet anledning till erinran.

Anslag till vårdhem för lättskötta sinnessjuka. (Forts.)

Vad härefter angår det motionsvis framställda yrkandet om höjning av dagavgiften vid hithörande vårdhem, finner utskottet ådagalagt, att vissa olägenheter äro förbundna med nuvarande bestämmelser på området i de fall, då intagna äro berättigade till folkpension. Utskottet anser ock angeläget, att åtgärder snarast möjligt vidtagas för att undanröja dessa olägenheter. På sätt socialvårdskommittén i sitt yttrande framhållit, är emellertid frågan om de intagnas rätt till folkpension icke någon till dessa vårdhem begränsad angelägenhet. Att märka är även, att ett bifall till motionernas yrkande skulle särskilt beträffande patienter, som tillhöra den lägsta dyrortsgruppen i folkpensioneringshänseende, medföra ökade utgifter för fattigvården, vilket icke kan anses tillfredsställande. Under sådana förhållanden finner sig utskottet icke böra tillstyrka bifall till motionerna.

Utskottet är i frågans nuvarande läge icke heller berett att taga ställning till det av socialvårdskommittén berörda spørsmålet om skilda dagavgifter för patienter, som åtnjuta folkpension, å ena sidan och övriga å dessa vårdhem intagna patienter å andra sidan. Utskottet anser sig emellertid böra understryka vikten av att behandlingen inom socialvårdskommittén av ovan avsedda spörsmål och vad därmed äger samband i möjligaste mån påskyndas, så att förslag i ämnet kan föreläggas nästa års riksdag.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

a) att riksdagen må till Bidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka för budgetåret 1940/41 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 600,000 kronor;

b) att motionerna I: 19 och II: 16, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet anført, icke må någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr Källman: Herr talman! Före den ordinarie motionstidens utgång vid innevarande riksdag hade ett avsevärt antal representanter för olika landsting och större städer, som icke deltaga i landsting, hemställt om ändring av villkoren för statsbidrag till vårdhem för lättskötta sinnessjuka. Denna motion har ju blivit särdeles välvilligt behandlad av statsutskottet, och om den ordinarie tågordningen följes, skulle jag tro att de uttalanden, som utskottet nu gjort, böra föranleda Kungl. Maj:t att till nästa riksdag föreslå den ändringen av villkoren för statsbidrag, som motionärerna ifrågasatt.

Jag undrar emellertid, om det inte ändå finns starka skäl för att även under det stundande budgetåret, den 1 juli i år till den 30 juni nästa år, låta landstingen och de större städerna få en ökad inkomst, i all synnerhet som denna inkomstökning för vederbörande anstaltsägare icke skadar någon. Jag anser, att frågans vikt kräver att jag nu anför några skäl för vår uppfattning i detta hänseende.

1937 års riksdag bestämde statsbidraget till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka till 1 krona 25 öre per dag, på villkor att man icke tog högre vårdavgift av enskilda patienter än 50 öre per dag. Detta beslut grundade sig på de erfarenheter, som hade vunnits i Södermanlands län, vilket län ju tidigast organiserade en sådan vårdverksamhet. Det ansågs, att dagkostnaden skulle utgöra 2 kronor 25 öre, varav staten skulle betala 1 krona 25 öre och resten, 1 krona, skulle fördelas på anstaltsägare och patient eller fattigvårdssamhälle. Av motionen framgår emellertid, att dagkostnaden blivit väsentligt högre. Att dagkostnaden kunde hållas så låg i Södermanlands län berodde, enligt vad jag vet, på särskilda omständigheter. Det förhöll sig nämligen så, att den nuvarande överinspektören för sinnessjukvården i riket, som då var sinnessjukläkare i Nyköping, organiserade vården inom Södermanlands län. Han hade då tillfälle att ordna med ett slags clearing, som inne-

Anslag till vårdhem för lättskötta sinnessjuka. (Forts.)

bar, att man till vårdhemmen där endast hänvisade verkligt lättskötta sinnessjuka, vilkas vård blev billig. På övriga vårdhem — jag tillhör styrelsen för ett sådant — ha vi alltså kvar ganska svåra fall och gränsfall, som icke äro så lättskötta, och därför blir dagkostnaden där mycket högre än i Södermanlands län. Vid dessa övriga vårdhem har medelkostnaden år 1940 beräknats till minst 2 kronor 70 öre per dag, vilket i alla fall innebär en väsentlig ökning jämfört med vad som antogs 1937.

Nu är det vidare så, att 80 å 90 procent av de lindrigt sinnessjuka äro sådana patienter, som uppåta folkpension. Vid det förhållandet, att anstaltsägaren icke ens fick tillgodogöra sig hälften av folkpensionsbeloppet, ansågo vi motionärer, att man borde av riksdagen begära ändring av villkoren, och så långt ha vi nu hunnit.

Jag skall anföra några skäl utöver de redan angivna. Beträffande de patienter, som betala själva, förhåller det sig så, att förmyndare och andra, som betala kostnaden för sådana patienter, undra, varför denna vårdavgift är så onaturligt låg som 50 öre per dag. Beträffande de patienter, som äro folkpensionärer, vill jag fästa uppmärksamheten på att följden av den nuvarande bestämmelsen om vårdavgiftsbidraget blir den, att anstalterna bliva skyldiga att för patienter, som tillhöra den tredje dyrortsgruppen, spara av pensionen omkring 340 kronor per år och endast äga uttaga resten av pensionsbeloppet i avgifter. De få således icke ens taga ut hälften därav. Inte heller i den andra dyrortsgruppen få de taga ut hela folkpensionsbeloppet. I den lägsta ortgruppen räcker emellertid inte folkpensionsbeloppet till att helt täcka kostnaden på vårdhem.

I fråga om fattigvårdsfallen är det så, att fattigvårdsstyrelserna äro tack samma, om plats kan beredas för dessa lättskötta sinnessjuka på landstingens anstalter, eftersom dessa patienter alltid föranleda stora besvär på ålderdomshemmen och det därjämte blir billigare att bereda dem vård på landstingens anstalter än att vårda dem på hemmen.

Riksdagen skrev år 1938 — man har nämligen haft uppmärksamheten riktad på denna sak tidigare — och begärde ändring i dessa förhållanden. Socialvårdskommittén har haft att yttra sig om den saken, men har icke gjort det ännu, emedan den anser »att frågan om folkpension till nu ifrågavarande vårdhemspatienter icke bör utbrytas ur sitt större sammanhang utan bör lösas samtidigt som liknande frågor vid andra anstalter». Det hade varit tacknämligt att nu av statsutskottet få veta, vad som därmed egentligen åsyftas. Det är nämligen så, att vi ha stor frihet att bestämma vårdavgifterna på sinnessjukanstalterna, och i det landsting jag tillhör har man beslutat att som vårdavgift godtaga folkpensionsbrevet. När det är fråga om kroniskt sjuka, ha vi en annan regel, med vilken landstingen äro tillfredsställda. Den innebär i varje fall, att landstingen och de större städerna kunna få större inkomster utan att skada vederbörande patienters eller deras anhörigas intressen. Vidare vill jag erinra om att i de verkligt ömmande fallen, d. v. s. sådana fall, då det gäller patienter, som behöva vård på lasarett, vårdavgifterna äro väsentligt högre. Den högsta dagavgiften uttages som bekant i Stockholm med hela 4 kronor 50 öre på allmän sal, och en del landsting ha fastställt dagavgiften till 3 kronor för viss tid och sedan till något lägre belopp o. s. v. De lättskötta sinnessjuka äro väl i regel sådana människor, som äro förbrukade och som icke ha nämnvärd arbetskraft kvar, under det att de akut sjuka skola vårdas för att få bot och för att tillfriskna till arbete så fort som möjligt. Det är därför icke något berättigat intresse som tillgodoses när deras egna inkomster besparas för andra ändamål än kostnaden för uppehållet.

Kommittén har också något att säga om motionernas yrkande, att dagav-

Anslag till vårdhem för lättskötta sinnessjuka. (Forts.)

giften skall kunna höjas till en krona, och kommittén anser därvidlag framför allt, att förhöjningen kommer att medföra för pensionärer i första dyrortsgruppen, att dessa skulle komma att få betala för mycket, att fattigvården skulle för dem få betala en del av dagkostnaden samt vidare att fattigvårdens klientel skulle komma att ökas. Detta väcker betänkligheter, menar man.

Jag undrar, om det är så farligt med den saken. Vad beträffar talet om nya grupper av understödstagare får man väl ändå tänka på att det redan nu förhåller sig så att, därest icke vederbörande har egna medel eller kan skaffa godkänd borgen, fattigvårdsstyrelsen får ikläda sig en ansvarsförbindelse. Och i och med det har vederbörande fått ett konto hos fattigvårdsstyrelsen och är att betrakta som understödstagare, även om han betalar själv medelst folkpensionen eller på annat sätt.

Statsutskottet är ense med motionerna i stort sett. Sålunda finner utskottet ådagalagt, att vissa olägenheter äro förbundna med nuvarande bestämmelser beträffande folkpensionärerna, och utskottet anser det angeläget, att dessa olägenheter snarast undanröjas. Men det vill icke tillstyrka bifall till motionerna, därför att ett bifall till motionernas yrkande särskilt beträffande folkpensionärerna i den lägsta dyrortsgruppen skulle medföra ökade utgifter för fattigvården, därest fattigvårdsstyrelsen skall garantera dagavgiften. I anledning härav vill jag framhålla, att motionärerna hemställa, att villkoren för ifrågavarande statsbidrag skola ändras därhän, att vårdavgiften må utgöra *högst* en krona. Detta betyder alltså icke, att man nödvändigtvis skall besluta, att avgiften skall utgöra en krona per dag. Om nu det nya villkoret skulle godtagas, blir väl ordningen i vårt landstings förvaltning den, att vi komma att för varje vårdhem undersöka, hur många patienter som tillhöra den ena eller den andra dyrortsgruppen jämlikt folkpensioneringslagen, och att det tages hänsyn till detta, innan 1940 års landsting beslutar om höjning av dessa dagavgifter.

Fattigvårdsstyrelserna äro, som jag nyss sade, tacksamma, om plats beredes ifrågavarande patienter på vårdhemmen, ty de kunna på så sätt evakuera ålderdomshemmen från besvärliga understödstagare. Alltså håller i praktiken icke det skäl, som socialvårdskommittén framhållit.

Kommittén har vidare framlagt ett alternativt förslag angående olika dagavgifter för folkpensionärer med hänsyn till vilken dyrortsgrupp de tillhöra. Detta godkännes icke av utskottet. Den frågan är icke heller för mig nu aktuell, då den ligger utanför motionens ram och man alltså icke kan göra något kompromissyrkande, som kan innefatta även den saken.

Till slut säger sig utskottet vilja understryka vikten av att förslag i ämnet kan föreläggas 1941 års riksdag. Jag tolkar nu detta utskottets yttrande så, att det förutsätter, att Kungl. Maj:t till nästa års riksdag skall komma med det förslag, som motionsledes nu framförts. För min del tror jag emellertid icke, att socialvårdskommittén hinner bli färdig ens med denna detalj till nästa riksdag. Den har ju en stor mängd problem att lösa — och vill man inte utbryta denna sak »ur sitt större sammanhang», som kommittén säger, är det fullkomligt omöjligt att man skall få fram ett förslag därom till nästa riksdag. Jag anser emellertid, att den kungl. kungörelsen den 4 juni 1937, som innehåller de av mig här berörda statsbidragsvillkoren, är till den grad fristående, att den icke på något sätt behöver föras tillsammans med de många uppgifter, beträffande vilka det tillkommer socialvårdskommittén att framlägga förslag.

Vad angår statsbidragsvillkoren kunde man dock företaga en ändring utan att behöva befara några tråkiga konsekvenser. Landstingen och de större

Anslag till vårdhem för lättskötta sinnessjuka. (Forts.)

städerna åsamkas nu i onödan stora utgifter för att spara ihop arv åt de sjukas släktingar. Jag kan som exempel nämna, att när denna sak först blev aktuell hos oss, frågade föreståndarinnan för vårt största vårdhem, hur hon skulle bära sig åt med de pengar, som inflöto i form av folkpension till patienter. Man hade ju nämligen inte rättighet att taga mer än 50 öre därav per dag, och som vanligt bryr folk sig sällan om att skaffa förmyndare åt sådana patienter, som behövde ställas under förmyndare. Vederbörande patienter äro själva myndiga, men kunna icke sköta pengar. Det blir då föreståndarinnan på sådana ålderdomshem, som under hand får förvalta dessa pengar, och eftersom endast en del därav går åt till vårdavgift, måste resten hopsparas för att så småningom, efter vederbörande vårdtagares död, i arv tillfalla dennes släktingar, vilka som regel icke alls brytt sig om vederbörande under den tid denne behövt vård.

Det har också varit statsmakternas mening att med statsbidraget stimulera landstingen och de större städerna att anordna hem för vårdnaden av lättskötta sinnessjuka, vilket ansetts vara en mycket viktig detalj i den svenska socialvården. Man vill befria ålderdomshemmen och många enskilda hem från dessa besvärliga understödstagare, som vårdas på hemmen eller som medlemmar i olika familjer, men om det villkor, som bestämdes 1937, bibehålles, motverkar detta en önskvärd utveckling.

Då sålunda, såvitt jag kan se, landstingen och de större städer, vilka icke deltaga i landsting, genom att vårt förslag antages bli i tillfälle att utan skada för någon få större inkomster, vilket de nu äro i starkt behov av, anser jag skäl föreligga att yrka bifall till motionen. Jag kan inte förstå vilka konsekvenser man här talar om utan att vilja nämna vad det egentligen är fråga om. I varje fall betyda dessa andra omständigheter ingenting, eftersom denna vårdhemsverksamhet är fristående med särskild lagstiftning och särskilda bestämmelser och således icke avhängig av något annat.

Jag vågar därför göra ett försök, herr talman, och yrkar bifall till motionen.

I herr Källmans yttrande instämde herrar *Franzon, Aronsson, Albert Andersson, Anders Andersson, Witzell, Jacob Hansson, Nils Elowsson* och *Karl Bodin*.

Herr Anderson, Iwar: Herr talman! Då jag dels är medmotionär och dels har deltagit i statsutskottets behandling av detta ärende, ber jag med anledning av herr Källmans anförande få säga, att det förefaller vara litet riskfyllt att få en så välvillig motivering som vad fallet är i det föreliggande utlåtandet. Emellertid har jag i utskottet böjt mig för de sakskalet, som enligt min mening presterats för utskottets ställningstagande. Jag ber att särskilt få framhålla vad utskottet säger i sin motivering i slutet på sid. 2: »Utskottet anser sig emellertid böra understryka vikten av att behandlingen inom socialvårdskommittén av ovan avsedda spörsmål och vad därmed äger samband i möjligaste mån påskyndas, så att förslag i ämnet kan föreläggas nästa års riksdag.»

Antager riksdagen utskottets förslag, så skulle jag tro, att resultatet blir det av utskottet förordade. Nu kan det ju också tänkas, att helt nya riktlinjer komma att uppdragas av socialvårdskommittén, och detta är ett ytterligare skäl till att icke frångå de nu tillämpade grunderna.

Herr talman! Med anledning av den motivering, som utskottet har anfört för sitt partiella avstyrkande av motionerna, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag oförändrat.

Anslag till vårdhem för lättskötta sinnessjuka. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 233, angående ersättning för skada till följd av olycksfall, som drabbat elev vid veterinärhögskolan.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till barnsjukvården m. m.;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad användning av ett för budgetåret 1937/38 till lån till svenska diakoniss-sällskapet för om- och tillbyggnadsarbeten vid skyddshemmet Sjötorp anvisat anslag;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes; samt

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. ersättning till följd av olycksfall vid flygning.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild ersättning i vissa fall för skada till följd av olycksfall vid flygning.

I en till riksdagen avlåten, den 30 mars 1940 dagtecknad proposition, nr 193, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om särskild ersättning i vissa fall för skada till följd av olycksfall vid flygning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anförts av herrar *Öman* och *Holmgren*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr **Öman**: Herr talman! Jämte herr *Holmgren* har jag låtit anteckna en blank reservation i detta ärende. Jag ber att med några ord få klargöra innebörden därav.

Ingen av oss reservanter har i huvudsak någon erinran att göra mot föreliggande proposition eller utskottsutlåtande, som ju gäller särskild ersättning i vissa fall för skada till följd av olycksfall vid flygning, och där regeringen och utskottet varit medvetna om nödvändigheten att tillförsäkra de efterlevande efter vid flygolyckor omkomnen militärpersonal en rimlig ersättning. Emellertid är det på en särskild punkt, nämligen då det gäller avvägningen av livräntetilläggen, som olika meningar förelegat inom utskottet.

Ang. ersättning till följd av olycksfall vid flygning. (Forts.)

Det förslag, som framlagts för riksdagen, bygger på långvariga utredningar, verkställda av 1936 års lönekommitté, som också upprättat förslag till författningsbestämmelser. Inom denna lönekommitté har reservation avgivits av herr Tamm med instämmande av överste Lychnell beträffande de livräntetillägg, som skola utgå till änkor efter officerare och underofficerare. Kommitténs majoritet har i detta hänseende frångått sitt ursprungliga förslag och hemställt, att livräntetillägget till änka efter förolyckad flygare skall utgå med endast 25 %, då den avlidnes beställning varit förenad med familjepensionsrätt, men eljest med 50 % av livräntans belopp. Innebörden av förslaget är, att livräntetillägget för änkor efter officerare och underofficerare sänkes från år 1938 föreslagna 300 kronor till 187 kronor 50 öre.

Jag måste säga, att denna sänkning ur alla synpunkter förefaller mig mycket omotiverad. Den är omotiverad ur statsfinansiell synpunkt, ty dels äro de belopp, det här gäller, obetydliga, och dels är det antal fall, som kan komma i fråga, också mycket obetydligt. Den 1 januari 1939 fanns det i riket inalles 8 officers- och underofficersänkor, som skulle beröras av detta livräntetillägg. Detta skulle enligt lönekommitténs förslag av år 1938 betyda en årlig merutgift för staten av 2,400 kronor och enligt det föreliggande förslaget av 1,500 kronor. Ingen kan således tala om att det gäller några nämnvärda summor för staten. Med utbyggandet av vårt flygvapen är det tänkbart, att det kan bli fråga om något större summor. Men under inga förhållanden kan det bli fråga om nämnvärda belopp. Saken har ingen statsfinansiell betydelse.

I likhet med reservanterna inom lönekommittén har jag den bestämda uppfattningen, att tjänsten inom flygvapnet är så riskfylld och så annorlunda beskaffad än annan militärtjänst, att det är skäligt, att man ger de efterlevande där ett hyggligt tillmätt livräntetillägg. Den risk, som är förbunden med en vanlig officersbefattning, kan under fredstid icke i något hänseende jämföras med de risker, för vilka våra flygare utsätta sig. Det är visserligen riktigt, att till flygofficerare utgå särskilda flygtillägg. Men det har jämväl av departementschefen erkänts, att dessa flygtillägg i alla fall ur rekryteringssynpunkt måste bibehållas. Både departementschefen och utskottet erkänna, att oberoende härav ett livräntetillägg bör utgå till de efterlevande efter vid flygolyckor omkommen militärpersonal. Det är bara fråga om beloppet, om man skall gå så långt som till av kommittén 1938 föreslagna 300 kronor eller blott till 187 kronor 50 öre.

Jag har inte velat avge någon reservation med bestämt yrkande, eftersom vi stannat i ohjälplig minoritet inom bankouts-kottet. Men jag har velat begagna detta tillfälle för att uttala en förhoppning, att man vid behandlingen av frågor av denna beskaffenhet måtte se en smula mera mänskligt och reellt på problemen. Jag vill i sammanhanget också uttala, att jag icke gör någon skillnad mellan de efterlevande efter officerare och underofficerare och de efterlevande efter övriga vid flygvapnet anställda. Är det så, att riksdagen skulle anse sig kunna bevilja en något högre ersättning åt de förstnämnda, har jag ingenting emot, att man också ger en något större ersättning åt övriga kategorier av vid flygvapnet anställda.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag har inom utskottet anslutit mig till yrkandet om bifall till propositionen, alltså till den linje, som segrat. Jag vill påpeka, att jag inte gjort det därför att det varit någon hjärtesak för mig, att dessa ersättningar skulle hållas så lågt som möjligt eller lägre än vad reservanterna hade tänkt sig. Jag skulle för min del mycket väl ha kun-

Ang. ersättning till följd av olycksfall vid flygning. (Forts.)
nat vara med om att dessa livräntetillägg till änkor efter omkomna militärflygare gjordes betydligt större än de ha utformats i propositionen. Efter som herr Öman berörde de flygtillägg, som utgå till flygarna, skulle jag dock vilja påpeka, att det visserligen är som han säger, att de behövas för rekrytering av flygkåren, men meningen med dessa flygtillägg är väl i främsta rummet, att de skola användas för att flygarna själva vid sidan av den pensionering, som statens system medger, skola kunna sörja för en extra försäkring av sina liv på ett annat sätt, som är nödvändigt med hänsyn till deras riskfyllda yrke. Man kan således säga, att åtgärder redan äro vidtagna från statens sida för att de efterlevande inte skola vara blottställda, om någonting händer.

Nu kan det naturligtvis tänkas, att flygarna inte använda dessa pengar för dylikt ändamål utan till att hålla uppe sin levnadsstandard, men det är en sak för sig. Jag vill inte fästa alltför stort avseende vid detta.

Det gäller ju här inte något stort belopp. Skillnaden är 187 kronor 50 öre. Inom den lönekommitté, som herr Tamm tillhör, har man, enligt vad som berättats, från början varit inställd på att tillägget till livräntan för dessa änkor skulle vara 50 % över hela linjen. Sedan har man ändrat sig och föreslagit, att 50 % tillägg skulle utgå i händelse änkan inte uppbär någon änkepension, under det att tillägget endast skulle uppgå till 25 %, om sådan änkepension utgår. Man kan ju fråga, varför de inte skola ha lika mycket, men om man ser på de inkomster, som den ena och den andra änkan uppbär, får man väl ändå säga, att det ligger en viss rättvisa i att den, som inte har någon som helst annan inkomst, får större tillägg än den, som har sådana inkomster.

För att något klargöra, hur man ser på saken, vill jag bara nämna de ersättningsbelopp, som komma att utgå till änkan efter en löjtnant och änkan efter en furir. Jag vill påpeka, att jag inte alls skjuter skillnaden mellan underofficerare, korpraler och manskap å ena sidan och officerare å andra sidan i förgrunden. Jag nämner det bara för att man skall få ett begrepp om hur proportionen är. En löjtnantsänka får en egen änkepension på 1,410 kronor. Enligt detta förslag får hon dessutom en livränta på 750 kronor plus 25 % på denna livränta eller 187 kronor 50 öre. Hon får alltså sammanlagt 2,347 kronor 50 öre om året. Änkan efter en furir, som omkommer under liknande omständigheter, har ingen änkepension. Hon får alltså endast sin livränta på 750 kronor och därtill ett tillägg, som är dubbelt så stort som det som löjtnantsänkan får. I stället för löjtnantsänkans 187 kronor 50 öre får hon ett tillägg på 375 kronor. Hela hennes inkomst blir alltså 1,125 kronor mot 2,347 kronor 50 öre för löjtnantsänkan. Om man fäster avseende vid försörjningsprincipen och möjligheten för den ena eller andra att draga sig fram på de bidrag, som de erhålla, får man väl ändå säga, att löjtnantsänkan kommer i en betydligt bättre situation än änkan efter en furir.

Jag skulle under andra omständigheter inte haft något emot, att detta tillägg utginge lika för alla och att man t. o. m. skulle gjort dessa bidrag betydligt större än de här ha föreslagits, men med hänsyn till förhållandena och i hopp om att man i framtiden skall kunna ytterligare öka dessa bidrag, som ju böra vara så stora som möjligt med hänsyn till yrkets riskfyllda natur, har jag ansett mig böra yrka bifall till propositionen, alltså i detta fall till bankokottets förslag.

Herr Tamm: Herr talman! Man har glädjande nog kunnat konstatera att riksdagen, särskilt när det gäller änkor i små omständigheter, brukar vara ganska känslig och visa stor hänsyn. Det har därför förvånat mig att först

Ang. ersättning till följd av olycksfall vid flygning. (Forts.)

och främst departementschefen och sedermera bankoutskottet har lagt upp denna fråga, som ju för staten ur ekonomisk synpunkt är mycket obetydlig, efter de linjer de gjort.

Det gäller här i korthet ett tillägg till den vanliga livräntan, avsett att utgå till änkor efter förolyckade militärflygare. Då denna fråga 1938 behandlades av 1936 års lönekommitté, var man inom kommittén fullkomligt ense om att ett dylikt tillägg borde utgå, och man föreslog den gången ett fast belopp av 300 kronor, alltså inte någon glidande eller rörlig skala. Departementschefen tog upp denna fråga i samband med den militära löneregleringen, men ansåg då att före ställningstagandet en utredning borde verkställas, för att man skulle få se vilken betydelse frågan kunde tänkas få främst ur statsfinansiell synpunkt. Denna utredning verkställdes av riksförsäkringsanstalten och resulterade i ett förslag att tillägget för alla änkor efter förolyckade militärflygare skulle utgå med 50 procent av eljest gällande livränta. Detta skulle för de officers- och underofficersänkor, som det var fråga om, i regel innebära ett belopp av cirka 375 kronor om året. När löneregleringskommittén sedermera upptog saken på nytt i samband med behandlingen av manskapslönereglementet, ansåg sig kommitténs majoritet emellertid av för mig okänd anledning böra föreslå en sänkning från de tidigare 300 kronorna till kronor 187:50. För min del anslöt jag mig till riksförsäkringsanstaltens förslag om 375 kronor.

Orsaken till att jag skilde mig från lönekommitténs majoritet var följande. Kommitténs förslag innebar att de änkor som hade *familjepensionsrätt* inte borde få mer än 25 procents tillägg på livräntan medan övriga änkor skulle erhålla 50 % tillägg. Vi få emellertid komma ihåg att familjepensionen ju betalas av befattningshavarna själva i form av premier. Det är ju ganska hårt att dessa änkor, därför att de erhålla en liten extra pension som de själva ha erlagt avgifter för, av staten skola sättas i en sämre och missgynnad ställning, och det är detta det föreliggande förslaget innebär. Ett belopp av kronor 187:50 kan betyda rätt mycket för en enskild person i ekonomiskt trångmål. Herr Åkerberg uppehöll sig vid skillnaden i pensionsbeloppen mellan löjtnantsänkor och furirsänkor. Jag vill dock påpeka att vi alltjämt tillämpa ett system, enligt vilket löjtnantslönen är högre än furirslönen, och det måste därför vara rimligt att löjtnantsänkan får något högre pension än furirsänkan.

Hela frågan är ju, såsom nyss framhölls, för staten relativt obetydlig ur ekonomisk synpunkt. Den 1 januari 1939 funnos inalles åtta officers- och underofficersänkor som skulle beröras härav, vilket innebär att utgiften för staten enligt det förslag som jag framställt uppginge till 3,000 kronor och enligt majoritetens förslag till 1,500 kronor per år. Jag understryker emellertid vad herr Öman sade, att det är ganska hårt att handla som man nu gjort mot just denna grupp av befattningshavare i statens tjänst, på vilka man ställer krav av helt andra mått än på de flesta övriga. Flygofficerarnas och flygunderofficerarnas hustrur måste ju ständigt gå i större eller mindre spänning och oro för sina män. Att riksdagen skulle neka dem den lilla uppmuntran och förståelse som ligger i det tillägg som av mig föreslagits, tycker jag inte överensstämmer med de principer och den anda som brukas vara rådande inom Sveriges riksdag.

Nu finns det tyvärr ingen möjlighet att yrka bifall till någon reservation, och jag får därför inskränka mig till att uttala den förhoppningen, att detta bidrag framdeles helst på förslag av regeringen måtte kunna utbyggas, vilket bankoutskottets ärade ordförande lovade att inte motsätta sig. Jag ber ännu en gång att få rikta en vädjan till dem det vederbör att ta denna fråga under

Ang. ersättning till följd av olycksfall vid flygning. (Forts.)
förynad omprövning och försöka att åtminstone i den ringa mån som här är ifrågasatt tillmötesgå ett mycket rimligt krav.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av väckt motion angående skyddande av sammanslutningar, företag, föreningar o. dyl. från oskäligt uppdrivna anspråk på ersättning för rättighet att genom mekaniska instrument, däri inbegripet radiomottagningsapparat, återgiva musikaliska verk; samt

nr 30, i anledning av väckt motion om utredning rörande erforderliga lagbestämmelser angående förvaltningsdomstolars och förvaltningsmyndigheters organisation och verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar m. m.;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till nybyggnad för de teoretiska institutionerna m. m. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag under riksstatsens åttonde huvudtitel till dyrtids-tillägg åt befattningshavare i statens tjänst;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss kronan tillhörig mark i Luleå, m. m.;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens krisrevision för budgetåret 1940/41; samt

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kostnader för dyrortsgruppering för budgetåret 1940/41.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till utfärdande av förordnande jämlikt 1 § lagen den 26 april 1940 med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anslag till fraktlindring för kalk. Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fraktlindring för kalk jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 8 mars 1940 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 176, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till Fraktlindring för kalk för budgetåret 1940/41 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 375,000 kronor.

Anslag till fraktlindring för kalk. (Forts.)

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 194 av herr *Gustavson, John*, m. fl. samt II: 251 av herr *Sundström* i Skövde m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att till fraktlindring för jordbrukskalk för budgetåret 1940/41 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 400,000 kr. att disponeras enligt nu gällande grunder.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å de likalydande motionerna I: 194 och II: 251, till Fraktlindring för kalk för budgetåret 1940/41 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 375,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Pettersson* i Rosta, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning och de likalydande motionerna I: 194 och II: 251, till Fraktlindring för kalk för budgetåret 1940/41 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 400,000 kronor.

Herr Gustavson, John: Herr talman! Jag har med anledning av denna proposition tillåtit mig väcka en motion, däri jag föreslår ändring på en punkt, nämligen den som rör begränsningen av det avstånd, inom vilket fraktlindringen skall gälla. Detta avstånd är begränsat till 250 kilometer. Jag och mina medmotionärer anse att detta kommer att väcka irritation och en del undran och hysa också farhågor för att det kommer att leda till en minskad användning av kalk, vilket i nuvarande allvarliga läge skulle ha icke önskvärda konsekvenser för folkförsörjningen. Vi ha därför föreslagit en höjning av anslaget med 25,000 kronor eller från begärda 375,000 kronor till 400,000 kronor. Utskottet vill visserligen icke förneka, heter det i utlåtandet, att till följd av den ifrågasatta avståndsmaximeringen komma att uppstå vissa godtyckliga gränfall, men så blir det uppenbarligen även, fortsätter utskottet, vid en områdesuppdelning eller en ökning av maximiavståndet. Ja, det är ju alldeles riktigt, men vid en förlängning av avståndet med tio mil bli väl i alla händelser dessa gränfall betydligt reducerade.

Utskottet åberopar vidare budgetära skäl såsom motiv för ett anslag. Man måste naturligtvis vara tacksam för allt som kan göras i besparingssyfte, men när motionärerna äro så blygsamma att de anse att ett belopp på 25,000 kronor skulle vara tillfyllest, kan man väl inte säga att denna summa i våra dagar och i detta hus är så kolossalt stor. Utskottet anser visserligen att medelsåtgången skulle bli större och att 25,000 kronor inte skulle räcka, men hur mycket större den skulle bli yttrar sig utskottet inte om. Det är möjligt att 25,000 kronor inte räcka, men det är också möjligt att de 375,000 visa sig otillräckliga med hänsyn till de grunder för bidragets utgående som föreslås av departementschefen. Därför är också anslaget tänkt såsom ett förslagsanslag.

Det är också en annan synpunkt som jag i detta sammanhang vill framföra. Det kan hända att med den här föreslagna begränsningen användningen av kolbränd kalk kommer att ökas på bekostnad av den med inhemskt bränsle framställda, och vad detta betyder i våra dagar förstär var och en, när man tänker på dels kolprisen, dels importsvarigheterna. Det finns uppgifter från tillförlitligt håll att 200 kilogram kol åtgå för att bränna 1,000 kilogram kalk. Det kan ju hända att den besparing som görs på fraktbidraget försvinner på detta sätt — om det överhuvud taget går att importera kol för ändamålet.

Anslag till fraktlindring för kalk. (Forts.)

Utskottet citerar på sid. 5 ett uttalande av departementschefen, där det heter: »Såsom framgår av vad inledningsvis anförts är spørgsmålet angående ifrågasvarande bidragsverksamhets utformning för framtiden jämte vissa därmed sammanhängande frågor föremål för utredning. Ur jordbruksekonomisk synpunkt är en mera rationellt ordnad kalktillförsel att eftersträva.» Det är ju alldeles riktigt att distributionen av kalk till jordbrukarna bör ordnas på ett mera rationellt sätt, men å andra sidan brukar riksdagen inte ändra någonting inom ett område som är föremål för utredning, och som denna fråga just är föremål för utredning, tycker jag inte att det finns skäl att nu frångå grunderna för denna bidragsverksamhet. Jag anser att det lilla belopp som skulle sparas åt statskassan inte är tillräckligt motiv att nu göra en ändring, vilken skulle medföra en orättvisa så tillvida som av två intill varandra liggande socknar i samma län den ena skulle få fraktlindring, den andra icke.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som har avgivits av herr Pettersson i Rosta.

Herr **Granath**: Med hänvisning till den motivering, som anförts av utskottet vid avstyrkande av motionen i denna fråga, ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande, vilket är detsamma som bifall till den kungl. propositionen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustavson, John*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område; samt

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till viss lagring av jordbruksprodukter m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, angående rätt för värnpliktig och reservofficer att i vissa civila befattningar och därmed jämförlig kommunal lärartjänst tillgodoräkna sig militär tjänstgöringstid, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om åtgärder för nedbringande av byggnadskostnaderna i fråga om den offentliga byggnadsverksamheten, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 230—233.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 219, i anledning av väckt motion om vikariatsersättning till pensionerade före detta folk- och småskollärare;

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag till stat för luftfartsfonden m. m.; samt

nr 222, i anledning av av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens arbetsmarknadskommission m. m.

Herr *Ström, Fredrik*, avlämnade en av honom och herr *Karlsson, Karl*, undertecknad motion, nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående långtjänstpremie åt vissa till beredskapstjänst inkallade värnpliktiga vid marinen.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om ändring av 55 § civila avlösningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8) m. m.;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Göteborg—Borås med flera järnvägar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Falkenbergs järnväg;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Kalmar—Berga, Östra Smålands och Mönsterås järnvägar;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införlivande med statens järnvägar av de till de statliga järnvägsbolagen hörande järnvägarna samt Skåne—Smålands järnväg; och

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om meddelande av förordnande att lantarbetstidslagen den 15 juni 1939 (nr 255) icke skall äga tillämpning;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 och 29 §§ lagen den 11 september 1936 (nr 506) om förenings- och förhandlingsrätt; och

nr 25, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän, dels ock i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.50 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 7 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr *Pettersson, Johannes*, anmälde, att han under gårdagen infunnit sig vid riksdagen.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 234, angående godkännande av avtal mellan kronan och Stockholms stad rörande vissa markfrågor i Stockholm m. m.;

nr 235, med förslag till lag om tillägg till 3 § epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443);

nr 236, angående anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.; samt

nr 237, angående anslag till främjande av bostadsförsörjning för mindre be-medlade barnrika familjer m. m.

Justerades protokollen för den 27 och den 30 nästlidne april samt den 3 in-nevarande månad.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skri-velse, nr 221, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till utfärdande av förordnande jämlikt 1 § lagen den 26 april 1940 med särskilda bestämmelser angående domstolar-na och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fraktlindring för kalk;

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område; samt

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till viss lagring av jordbruksprodukter m. m.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 338, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion angående vattenförsörjningen för vissa bebyggelseområden på landsbygden, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 230, angående anslag till vissa extra undervisningskurser för medicine studerande m. m.;

nr 231, angående rätt för vissa militära beställningshavare att tillgodoräkna sig tid för anställning i finsk tjänst för placering i löneklass m. m.; samt

nr 232, angående ytterligare anslag till anläggningar för oljelagring.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 233, angående ersättning för skada till följd av olycksfall, som drabbat elev vid veterinärhögskolan.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Ström, Fredrik*, och herr *Karlsson, Karl*, väckta motionen, nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående långtjänstpremie åt vissa till beredskapstjänst inkallade värnpliktiga vid marinen.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 134 och 137—141 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 23—25.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 234—237 blevo desamma på begäran bordlagda.

Herr **Lindhagen** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Den svensktalande, d. v. s. svenska befolkningen på åtskilliga öar invid Estland har enligt pressen råkat i allt större bekymmer. Det är fråga om att evakuera dem i större eller mindre delar ifrån sina nuvarande boplatser och försörjningsmöjligheter sedan hedenhös. Det gäller Sovjets kustbefästningar särskilt från flydda dagar mot landstigningar under eventuell örlog med andra europeiska stormakter.

Att evakuera en bosatt landbefolkning utan hänsyn till deras önsknings, intressen och medlidsam omtänksamhet att de åtminstone kunna få det lika bra på annat ställe med bibehållande av sin ekonomiska standard är en rättsordning, som i vår tid praktiserats mångenstädes i världen, men icke kommer att under en kommande världsfred tolereras i en internationell rättsordning.

*Interpellation
ang. den
svenstalande
befolkningen
i Estland.*

Interpellation ang. den svensktalande befolkningen i Estland. (Forts.)

Det säges i pressen, att denna svenska befolkning på de hotade ställena väntar på Sveriges hjälpande hand. Även jag har fått en hänvändelse om att väcka uppmärksamhet i Sverige särskilt på Rågöbornas förtvivlade läge.

Med anledning härav är det min plikt att utbedja mig kammarens tillstånd att få till utrikesministern framställa följande frågor:

1. Hur förhåller det sig med de estniska svenskarnas ovannämnda nödlägen?

2. Kan det förväntas, att svenska regeringen ville genom förhandlingar med Estlands och Sovjets regeringar mana gott för dem och även annorledes stå dem bi?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.09 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.
